

ANNALES
MUSEI
NATIONALIS
SLOVACI

ZBORNÍK
SLOVENSKÉHO
NÁRODNÉHO
MÚZEA

GEDENKSCHRIFT
FÜR JOZEF PAULÍK
STUDIEN

ZBORNÍK NA PAMIATKU
JOZEFA PAULÍKA
ŠTÚDIE

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKEHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA SUPPLEMENTUM 9

GEDENKSCHRIFT ZBORNÍK NA PAMIATKU
FÜR JOZEF PAULÍK JOZEFA PAULÍKA
STUDIEN ŠTÚDIE

Bratislava 2015

Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum
Bratislava 2015

ZBORNÍK SLOVENSKEHO NÁRODNÉHO MÚZEA
ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI

ARCHEOLÓGIA
SUPPLEMENTUM 9
ŠTÚDIE

Vedecký redaktor a zostavovateľ
Juraj Bartík

Redakčná rada
PhDr. Juraj Bartík, PhD. (predseda); PhDr. Gertrúda Březinová, CSc.; Mgr. Radoslav Čambal;
PhDr. Beata Egyházy-Jurovská; PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD.; PhDr. Matej Ruttkay, CSc.; PhDr. Vladimír Turčan;

Posudzovatelia
PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD; Prof. PhDr. Jozef Bátora, DrSc; PhDr. Juraj Bartík, PhD; Prof. PhDr. Václav Furmánek,
DrSc; Prof. PhDr. Mária Novotná, DrSc; Doc. RNDr. Milan Thurzo, CSc.; Mgr. Radoslav Čambal; PhDr. Gertrúda
Březinová, PhD; PhDr. Susanne Stegmann-Rajtár, CSc.; Doc. PhDr. Vladimír Varsík, CSc.

Grafická úprava: Matúš Lányi
Návrh obálky: Matúš Lányi
Tlač: Dolis, s.r.o.
Neprešlo jazykovou úpravou
Za obsah príspevkov a kvalitu obrazových príloh zodpovedajú autori

Vydalo
Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2015

Náklad
400 výtlačkov

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2015
ISBN 978-80-8060-350-2

PhDr. JOZEF PAULÍK, CSc
30. 3. 1931 – 12. 4. 2013

OBSAH INHALT

- 6 **JURAJ BARTÍK – DAGMAR PÁVOVÁ**
BIBLIOGRAFIA PRÁC JOZEFA PAULÍKA
BIBLIOGRAPHIE VON JOZEF PAULÍK
- 13 **TITUS KOLNÍK**
NAMIESTO NEKROLÓGU NIEKOĽKO OSOBNÝCH SPOMIENOK
PHDR. JOZEF PAULÍK, CSC. (1931-2013)
A FEW PERSONAL MEMORIES IN LIEU OF AN ORBITUARY
PHDR. JOZEF PAULÍK, CSC. (1931 - 2013)
- 17 **BEATA EGYHÁZY-JUROVSKÁ**
PHDR. JOZEF PAULÍK CSC. A SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM
PHDR. JOZEF PAULÍK CSC. AND THE SLOVAK NATIONAL MUSEUM
- 21 **JOZEF BÁTORA**
SILICITOVÉ DÝKY Z PLAVECKÉHO PODHRADIA A DOLNÉHO LOPAŠOVA
SILIZIUM-DOLCHE AUS PLAVECKÉ PODHRADIE UND DOLNÝ LOPAŠOV
- 29 **ZDENĚK FARKAŠ**
TRI MEDENÉ ČEPELE Z ENEOLITU JUHOZÁPADNÉHO SLOVENSKA
DREI KUPFERKLINGEN AUS DEM ÄNEOLITHIKUM DER SÜDWESTLICHEN SLOWAKEI
- 35 **GABRIEL NEVIZÁNSKY – PÉTER PROHÁSZKA**
K POČIATKOM VÝSKUMU EPONYMNEJ LOKALITY MAĎAROVskej KULTÚRY
V ŠESŤDESIATYCH ROKOCH 19. STOROČIA
ZU DEN ANFÄNGEN DER FORSCHUNGSAKTIVITÄTEN AUF DER LOKALITÄT
DER MAĎAROVCE-KULTUR IN MAĎAROVCE
- 53 **PAVOL JELÍNEK**
SLADKOVODNÉ LASTÚRNIKY A ICH SYMBOLIKA V MAĎAROVskej KULTÚRE
SÜSSWASSERMUSCHELN, ARTEFAKTE AUS IHNEN UND IHRE SYMBOLIK
IN DER MAĎAROVCE-KULTUR
- 77 **MÁRIA NOVOTNÁ – PETR NOVÁK**
ZERSTÖRTE SIEDLUNG DER MITTELDANUBISCHEN URNENFELDER IN SUCHÁ NAD PARNOU
PORUŠENÉ SÍDLISKO STREDODUNAJSKÝCH POPOLNICOVÝCH POLÍ V SUCHEJ NAD PARNOU
- 91 **JURAJ BARTÍK – RÓBERT BAČA**
BRONZOVÉ MEČE ZO ZÁHORIA
DIE BRONZESCHWERTER AUS ZÁHORIE
- 109 **ETELA STUDENÍKOVÁ**
URNENFELDERZEITLICHES TOTENHAUS IN JANÍKY – DOLNÉ JANÍKY
DOM MŔTVEHO Z OBDOBIA POPOLNICOVÝCH POLÍ V JANÍKOCH – DOLNÝCH JANÍKOCH
- 123 **VLADIMÍR MITÁŠ – DANA MARKOVÁ**
POHANSKÝ HRAD V KOTMANOVEJ V KONTEXTE SÚVEKÝCH HRADÍSK KULTÚRNEHO
KOMPLEXU JUHOVÝCHODNÝCH POPOLNICOVÝCH POLÍ S ROVNAKÝM
A PODOBNÝM TOPONYMOM
PAGAN CASTLE AT KOTMANOVÁ IN THE CONTEXT OF CONTEMPORALY HILL-FORTS
OF THE CULTURAL COMPLEX OF THE SOUTHEASTERN URNFIELDS WITH SAME
AND SIMILAR TOPONYM
- 139 **ILON GÁBOR**
EIN SPÄTBRONZEZEITLICHER TRACHT-DEPOT AUS DER GEMARKUNG VON MÉNFŐCSANAK
(NORDWEST-TRANSDANUBIEN)
DEPOT SÚČASŤI KROJA Z NESKOREJ DOBY BRONZOVEJ Z KATASTRA OBCE MÉNFŐCSANAK
(SEVEROZÁPADNÉ ZADUNAJSKO)
- 155 **LADISLAV VELIAČIK**
DVE POZORUHODNÉ TEPANÉ BRONZOVÉ NÁDOBY
ZWEI BEMERKENSWERTE GETRIEBENE BRONZEGEFÄSSE

- 167 **TIBERIUS BADER**
LANZENSPITZENDARSTELLUNGEN AUF FELSBILDERN IN DER HÖHLE VON NUCU, RUMÄNIEN
(PRÄHISTORISCHE LANZENSPITZEN IN DER IKONOGRAPHIE)
HROTY KOPIJÍ NA SKALNÝCH VYOBRAZENIACH V JASKYNI NUCU, RUMUNSKO
(PRAVEKÉ HROTY KOPIJÍ V IKONOGRAFII)
- 183 **ONDREJ OŽDÁNI**
BRONZOVÝ TERČ Z OBCE KRAVANY NAD DUNAJOM
A BRONZE DISC FROM THE VILLAGE KRAVANY NAD DUNAJOM
- 187 **TOMÁŠ ZACHAR**
BEMERKUNGEN ZUR REKONSTRUKTION EINES JUNGBRONZEZEITLICHES SCHILDES
AUS ZVOLEN – BALKÁN
POZNÁMKY K REKONŠTRUKCII ŠTÍTU Z MLADŠEJ DOBY BRONZOVEJ
ZO ZVOLENA-BALKÁNU
- 199 **ŠEFČÁKOVÁ ALENA**
PRAVEKÉ RITUÁLNE MASKY Z EUDSKÝCH LEBIEK:
NÁLEZ Z BRATISLAVY-DEVÍNA NA SLOVENSKU
URZEITLICHE RITUELLE MASKEN AUS MENSCHLICHEN SCHÄDELN:
FUND AUS BRATISLAVA-DEVÍN (SLOWAKEI)
- 211 **RADOSLAV ČAMBAL**
ŽELEZNÉ PREDMETY Z NESKOREJ DOBY BRONZOVEJ A STARŠEJ DOBY ŽELEZNEJ
Z ČVIRIGOVCA
EISERNE GEGENSTÄNDE AUS DER SPÄTEN BRONZEZEIT UND DER ÄLTEREN EISENZEIT
AUS ČVIRIGOVEC
- 221 **JÚLIUS VAVÁK**
LOŤKOVITÁ SPONA Z VÝŠINNÉHO SÍDLISKA VO SVÄTOM JURE
(K OTÁZKE VÝSKYTU SPŇN S PRIEČNOU LIŠTOU)
KAHNFIBEL AUS DER HÖHENSIEDLUNG IN SVÄTÝ JUR
- 229 **EVA ĎURKOVIČOVÁ**
TOPOGRAFICKÉ POZNATKY O MIKROREGIÓNOCH V OKOLÍ DNEŠNEJ BRATISLAVY A ŠOPRONE
V STARŠEJ DOBE ŽELEZNEJ
TOPOGRAPHISCHE ERKENNTNISSE AUS DEN MIKROREGIONEN IN DER UMGEBUNG
DES HEUTIGEN BRATISLAVA UND SOPRON IN DER ÄLTEREN EISENZEIT
- 255 **GERTRÚDA BŘEZINOVÁ – MICHAL CHEBEN – MATEJ RUTTKAY – MAREK VOJTEČEK**
DVE SÍDLISKÁ Z DOBY LATÉNSKEJ V HORNOM POŽITAVÍ
ZWEI SIEDLUNGEN AUS DER LA TÈNE ZEIT IN DER OBEREN FLUSSLANDSCHAFT VON ŽITAVA
- 275 **VLADIMÍR TURČAN**
ANTROPOMORFNÁ GERMÁNSKA PLASTIKA Z TRNAVY
ANTRHROPOMORPHE GERMANISCHE PLASTIK AUS TRNAVA
- 281 **IGOR BAZOVSKÝ**
RÍMSKA DOLABRA VYBAGROVANÁ Z DUNAJA
RÖMISCHE DOLABRAE AUS DER DONAU
- 285 **KATARÍNA HARMADYOVÁ**
VÝSKUM V KRYPTE KOSTOLA V BRATISLAVE-DEVÍNE
AUSGRABUNG IN DER KRYPTA VON KIRCHE DES HL. KREUZES IN BRATISLAVA-DEVÍN
- 294 SKRATKY PERIODÍK A EDÍCIÍ

BIBLIOGRAFIA PRÁC JOZEFA PAULÍKA BIBLIOGRAPHIE VON JOZEF PAULÍK

JURAJ BARTÍK – DAGMAR PÁVOVÁ

1952

1. E. Molnár: A magyar társadalom története az őskortól az Árpádkorig. Budapest 1949. Arch. Rozhledy 4, 1952, 78 (rec.).

1953

2. L. Barkóczi: Brigetio. Budapest 1951. Arch. Rozhledy 5, 1953, 105-106 (rec.).

1954

3. Výskum halštatskej a halštatsko-laténskej osady v Seredi. Arch. Rozhledy 6, 1954, 306-311, 416, 425.

1955

4. Osada z doby železnej. PaS 4, 1955, 423-424.

5. Kostoná industria z mladohalštatskej osady pri Seredi. Arch. Rozhledy 7, 1955, 447-449, 470, 559, 564.

6. Halštatská a halštatsko-laténska osada pri Seredi. Slov. Arch. 3, 1955, 135-194.

7. France Staré: Ilirské nájdy železnej doby v Ljubljani. Eubfana 1954. Slov. Arch. 3, 1955, 324-325 (rec.).

1956

8. Juhozápadné Slovensko v mladšej dobe halštatskej. Slov. Arch. 4, 1956, 177-212.

9. Príspevok k osídleniu juhozápadného Slovenska v mladšej dobe halštatskej. Referáty. Liblice 1956, 47-50. Rotaprint.

1957

10. Halštatsko-laténske osídlenie Mačianskych vrškov pri Seredi. Arch. Rozhledy 9, 1957, 484, 795, 801-806.

11. Záchraný výskum na neolitickom sídlisku v Borovciach pri Piešťanoch. Slov. Arch. 5, 1957, 271-306. (spoluautor T. Kolník)

12. Skýtsko-halštatská chata v Dvoroch nad Žitavou. Štud. Zvesti AÚ SAV 2, 1957, 78-81.

1958

13. Výskum na pieskovisku v Hurbanove. Arch. Rozhledy 10, 1958, 481-487, 497-498.

14. Stredoveké chaty v Chotíne. Slov. Arch. 6, 1958, 223-235. (spoluautor E. Rejholec)

15. Nové hrobové nálezy z mladšej doby halštatskej na juhozápadnom Slovensku. Slov. Arch. 6, 1958, 361-379.

1959

16. Neolitické nálezy v Kopčanoch, okres Michalovce. Arch. Rozhledy 11, 1959, 785-787, 806, 810. (spoluautor J. Vízdal)

17. Nález polozemnice v Horných Lefantovciach. Arch. Rozhledy 11, 1959, s. 495-496, 509, 513-522.

18. Ružicové spony zo Slovenska. Slov. Arch. 7, 1959, 328-362.

19. Žiarové pohrebisko z mladšej doby bronzovej v Chotíne. Dějiny a současnost 4, 1959, 36-37.

20. Neznáme poklady Považia. PaS. 8, 1959, č. 23, 24-26. (spoluautor T. Kolník)

21. Halštatsko-laténske osídlenie „Hrádku“ v Michalovciach. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 177-180.

22. Mladohalštatská zemnica v Bučanoch. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 146-147.

23. K otázke vzniku a vývoja velatickej kultúry na juhozápadnom Slovensku. Referáty. Liblice 1959, II. časť, 47-56.

24. Nález mladohalštatskej mohyly v Malej nad Hronom, okres Štúrovo. Arch. Rozhledy 11, 1959, 796-800, 810-811, 817-818.

25. Nové nálezy z „Hradíšť“ pri Pobedime. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 153-156. (spoluautorka D. Bialeková)

26. Pokračovanie výskumu v Očkove. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 180-183. (spoluautor T. Kolník)

27. Čachtice v praveku (Súpis archeologickej zbierky v Čachticiach). Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 87-114. (spoluautor T. Kolník)

1960

28. Lod'kovité spony z Abrahámu na Slovensku. Arch. Rozhledy 12, 1960, 330-336, 348.

29. K problematike mladšej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Arch. Rozhledy 12, 1960, 408-427.

30. Stephan Foltini: Velemszentvid ein urzeitliches Kulturzentrum in Mitteleuropa. Slov. Arch. 8, 1960, 286-288 (rec.).

31. Výskum mohyly v Čake v rokoch 1950-51. Slov. Arch. 8, 1960, 60-124. (spoluautor A. Točík)

1961

32. Velatická mohyla v Očkove (Príspevok k problematike pohrebného rítu stredodunajskej kultúrnej oblasti v mladšej dobe bronzovej). Referáty. Liblice 1961, 25.

33. Patriarchálne rodové zriadenie. In: Dejiny Slovenska I. Bratislava 1961, 40-50. (spoluautor A. Točík)

34. Hlinená cista z Abrahámu. Štud. Zvesti AÚ SAV 6, 1961, 241-243.

35. Ďalšie hrobové nálezy zo Serede. Štud. Zvesti AÚ SAV 6, 1961, 243-244.

36. Tisícročné šperky. PaS 10, 1961, č. 17, 26-27.

1962

37. Das Velatice-Baierdorfer Hügelgrab in Očkov. Slov. Arch. 10, 1962, 5-96.
38. Príspevok k problematike stredného Slovenska v mladšej dobe bronzovej. Sborník Československé Společnosti Arch. 2, 1962, 113-139.
39. Život a umenie doby železnej na Slovensku. Bratislava 1962. (spoluautori M. Novotná a B. Benadík)
40. Turci pri Nových Zámkoch. PaS 11, 1962, č. 19. (spoluautor T. Kolník)
41. Nepísaná história. PaS 11, 1962, č. 22, 7-11.
42. Za prejavmi monumentálnej architektúry na Slovensku. Krásy Slovenska 39, 1962, 310-311.
43. Kniežacie mohyly na Slovensku. Svet vedy 9, 1962, 607-611.
44. Čakanské pohrebisko v Marcelovej. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 99-108.
45. Hlinený mesiacovitý idol z Križovian nad Dudváhom. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 100-116.
46. Nový bronzový meč typu Riegeesee zo Slovenska. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 117-118.
47. Bronzový halštatský meč z Trakovíc. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 119-122.
48. Nový hromadný nález pazúrikových čepelí na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 263-265.
49. Mazanica s plastickou výzdobou v dobe bronzovej na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 27-57.
50. Dva nové bronzové meče s jazykovitou rukoväťou na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, s. 58-64.
51. Chata zo staršej doby železnej v Križovianoch nad Dudváhom. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 65-76.
52. Starší nález bronzového noža z Banky. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 119-120.
53. Nález hrivien v Rastislaviciach. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 121-124.
54. Velaticko-baierdorfská mohyla v Očkove pri Piešťanoch. Arch. Rozhledy 14, 1962, 327-328, 336-340, 369.
55. Müller-Karpe, H: Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen I, II. Berlin 1959. Slov. Arch. 10, 1962, 477-480 (rec.).

1963

56. K problematike čakanskej kultúry v Karpatskej kotline. Slov. Arch. 11, 1963, 269-338.
57. K problematike mladšej doby bronzovej na Slovensku. Referáty. Liblice 1963, I. časť, 88-94. (spoluautorka Z. Pivovarová)
58. Zlato v našom praveku. PaS 12, 1963, č. 17, 36-39.
59. Kromer, K.: Brezje. Halštatske mogile z Brezij pri Trebelnem. Ljubljana 1959. Slov. Arch. 11, 1963, 261-262 (rec.).

1964

60. Význam severných „popolnicových“ polí pre vnútrokarpatský vývoj. Štud. Zvesti AÚ SAV 13, 1964, 163-184.
61. Na návšteve v pravekom dome. PaS 13, 1964, č. 19, 35-39.

1965

62. Súpis medených a bronzových predmetov v Okresnom vlastivednom múzeu v Rimavskej Sobote. Štud. Zvesti AÚ SAV 15, 1965, 35-85.
63. Nález štítových puklíc z mladšej doby bronzovej vo Zvolene. Štud. Zvesti AÚ SAV 15, 1965, 17-32.
64. Hromadný nález bronzov v Brvništi na severnom Slovensku. Arch. Rozhledy 17, 1965, 338-342.
65. „Čínsky múr“ na Slovensku. Krásy Slovenska 42, 1965, 88-89.
66. Kto zakopal poklad? PaS 14, 1965, č. 1, 30-32. (spoluautor Š. Blaho)
67. Nálunk is találtk szoliduszokat. Természet és társadalom 5, 1965, č. 2, 30-32. (spoluautor Š. Blaho)
68. Húni – Attila – Slovensko. Svet vedy 12, 1965, č. 2, 69-73.

1966

69. Pohľady do minulosti Považia. Mohyla z mladšej doby bronzovej a pohrebisko z doby rímskej v Očkove. Bratislava – Trenčín 1966. (spoluautor T. Kolník)
70. Stredná doba bronzová. Mladšia doba bronzová. Staršia doba železná. In.: Pravek východného Slovenska. Malá monografia východného Slovenska VIII/1, Košice 1966, 112-147.
71. Mohyla čakanskej kultúry v Kolte. Slov. Arch. 14, 1966, 357-396.
72. La Slovaquie pendant le bronze récent et le premier âge du fer. Investigation archéologiques en Tschécoslovaquie. Prague 1966, 277-280.
73. Praveké zbrane na území Slovenska. Svet vedy 15, 1966, č. 6, 334-340.
74. Armas prehistoricas en Eslovaquia. Panorama de la ciencia. Bohemia, Habana, December 1966.

1967

75. Archeologická prírodná rezervácia v Očkove, okr. Trenčín. Múzeum (Bratislava) 12-4, 1967, 15-19.
76. Diskrétnosti. Rozlet 4, 1967, č. 1, 26.

1968

77. K problematike východného Slovenska v mladšej dobe bronzovej. Zbor. SNM 62, Hist. 8, 1968, 3-43.
78. Príspevok k problematike výzbroje a výstroja bojovníkov v mladšej dobe bronzovej. Múzeum (Bratislava) 13-4, 1968, 252-255.
79. Na úsvite našich dejín. PaS 17, 1968, č. 1, 6-10.

1969

80. Maďarsko-slovenský archeologický slovník. Vysokoškolské učebné texty. Bratislava 1969 (rotaprint).
81. Mohyla z mladšej doby bronzovej v Lužanoch. Zbor. SNM 63, Hist. 9, 3-51.
82. Kultový život a jeho hmotné prejavy v mladšej dobe bronzovej na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 14-3, 1969, 141-144.
83. Archeológia a hračky. PaS 18, 1969, č. 19, 44-48.

1970

84. Najstaršie hromadné nálezy železných predmetov na Slovensku. Zbor. SNM 64, Hist. 10, 1970, 25-83.
85. Predbežné výsledky výskumu keltského oppida v Plaveckom Podhradí. Arch. Rozhledy 22, 1970, 544-555.
86. Panzer der jüngeren Bronzezeit aus der Slowakei. 49. Ber. RKG 1968, Berlin 1970, 41-61.
87. Pohrebný rítus v mladšej dobe bronzovej vo svetle nových archeologických výskumov. Múzeum (Bratislava) 15-2, 1970, 95-97.

1971

88. Spindlersfeldské spony na Slovensku. Zbor. SNM 65, Hist. 11, 1971, 25-47. (spoluautor B. Chropovský)
89. Kultový nález na hradisku z mladšej doby bronzovej v Plaveckom Podhradí. Musaica 11, 1971, 31-40.
90. Čakanská kultúra na Slovensku. Zprávy Československé Společnosti Arch. 13, 1971, č. 5, 79-90.
91. Keltské oppidum Pohanská v Plaveckom Podhradí. Zbor. SNM 65, Hist. 11, 1971, 49-63.
92. Keltische oppidum Pohanská bei Plavecké Podhradie. Arch. Rozhledy 23, 1971, 325.

1972

93. Hromadný nález bronzových predmetov z Dolných Janík, okres Bratislava-vidiek. Zbor. SNM 66, Hist. 12, 1972, 5-34.
94. Velatická kultúra na Slovensku. Zprávy Československé Společnosti Arch. 14, 1972, č. 1-2, 1-28.
95. Výstava „Umenie starých Čibčov na Bratislavskom hrade.“ Múzeum (Bratislava) 17-4, 1972, 258-259.

1973

96. Hlinené praslenny na keltskom opide Pohanská v Plaveckom Podhradí. Zbor. SNM 67, Hist. 13, 1973, 31-60.

1974

97. Jama z mladšej doby bronzovej v Ivanke pri Nitre. Zbor. SNM 68, Hist. 14, 1974, 33-44.
98. K významu mohýl z mladšej doby bronzovej v pravekom vývoji Slovenska. Slov. Arch. 22, 1974, 78-81.
99. Výskum Archeologického ústavu Slovenského národného múzea v rokoch 1972-1973 v Palárikove. Múzeum (Bratislava) 19-1, 1974, 41-44.

1975

100. K začiatkom staršej doby železnej na juhozápadnom Slovensku. Zbor. SNM 69, Hist. 15, 1975, 19-53.
101. Kultový objekt a hroby z doby laténskej v Palárikove. Slov. Arch. 23, 1975, 283-332. (spoluautor L. Zachar)
102. K výskumu mohýl mladšej doby bronzovej na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 20-4, 1975, 230-234.
103. Výskum mohýl z mladšej doby bronzovej v Dedínke. AVANS 1974/1975, 72-73.
104. Ein Grabhügel der Čaka-Kultur von Dedinka. Jahresber. Inst. Vorgesch. Frankfurt a. M. 1975, 57-59.
105. Mohyly na Slovensku. Smena na nedeľu 10, 1975, č. 44, 4; č. 45, 4.
106. Zločinnosť v našom praveku. Bezpečnosť. Ústredný časopis federálneho ministerstva vnútra. Ročník 29-18, 1975, 3, 6.

1976

107. Keltské hradisko Pohanská v Plaveckom Podhradí. Bratislava 1976.
108. Dve nové mohyly z mladšej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Arch. Rozhledy 28, 1976, 369-373.
109. Neolitické osídlenie v Palárikove. AVANS 1975/1976, 175-176.
110. Slovanské pohrebisko v Tvrdošovciach. AVANS 1975/1976, 176-177.

1977

111. Premlčané zločiny. Smena na nedeľu 12, 1977, č. 35, 4; č. 36, 4.
112. Výskum slovanského pohrebiska v Tvrdošovciach. Múzeum (Bratislava) 22-1, 1977, 60.

1978

113. Mladšia doba bronzová a staršia doba železná. In: Slovensko, Dejiny. Bratislava 1978, 78-102.
114. Veľkomoravské pohrebisko v Tvrdošovciach. Zbor. SNM 72, Hist. 18, 1978, 83-121. (spoluautorka L. Kraskovská)
115. Jungbronzezeitliche Hügelgräber in der Südwestslowakei. Forschungsberichte zur Ur- und Frühgeschichte 10, Wien, 1978, 44-46.
116. Výskumy mohýl z mladšej doby bronzovej vo Veľkých Ripňanoch. AVANS 1977/1978, 189-192.

1979

117. Mohyla z mladšej doby bronzovej a kostrové pohrebisko z 11. storočia v Čápure. Slov. Arch. 28, 1979, 87-124. (spoluautor A. Točík)
118. Hlinené klenotnice. Elektron 1979, č. 9, 41-44.
119. Bez úsmevu zvečnená. Slovenka 31, 1979, č. 26, 14-15.

120. Kult slnka pod Tatrami. PaS 28, 1979, č. 11, 52-56.
121. Napkultusz a Tatra alatt. Természet és társadalom 19-6, 1979, 44-48.
122. Príspevok k rozboru keramiky na pohrebiskách z mladšej doby bronzovej. Zbor. SNM 73, Hist. 19, 1979, 13-20.
- 1980
123. Praveké umenie na Slovensku. Bratislava 1980.
124. Prähistorische Kunst in der Slowakei. Bratislava 1980.
125. Archeologický výskum vo Veľkých Ripňanoch. AVANS 1978/1980, 203-206.
126. Zisťovací výskum v Bratislave-Karlovej Vsi. AVANS 1979/1980, 159-160.
127. Zisťovací výskum v Hradišti pod Vrátnom. AVANS 1979/1980,
128. Slovenská Iliada. PaS 29-21, 1980, 52-57.
- 1981
129. Začiatky hlinenej plastiky na Slovensku. ARS 77, 10-20.
130. Zisťovací archeologický výskum v Dedinke. AVANS 1980/1981, 218-219.
131. A szlovák Iliász. In: Természet és társadalom, 21-1, 42-47.
- 1982
132. Hromadný nález sitnianskeho typu z Očovej, okr. Zvolen. Zbor. SNM 76, Hist. 22, 19-27.
133. Zisťovací výskum opevnenej osady čačianskej kultúry v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1981/1982, 217-218.
- 1983
134. Osada z doby bronzovej v Pobedime. Bratislava. (spoluautor E. Studeníková)
135. Mohyla čačianskej kultúry v Dedinke, okres Nové Zámky. Zbor. SNM 77, Hist. 23, 31-61.
136. Postavenie eponymnej mohyly v Čake vo svetle nových poznatkov o výskume mohýl. Štud. Zvesti AÚ SAV 20, 79-85.
137. Príspevok k vystihnútiu niektorých sídliskových zákonitostí v mladšej dobe bronzovej. Sborník Prací Fil. Fak. Brno E-28, 291-298.
138. Doplnovací výskum mohyly v Šuranoch. AVANS 1982/1983, 195.
139. Druhý rok výskumu opevnenej čačianskej osady v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1982/1983, 73.
140. Nález podkovy v Bratislave. AVANS 1982/1983, 196-197.
141. Osídlenie z mladšej doby bronzovej v Salke. AVANS 1982/1983, 197-198.
142. Praveké ostrovné osady v Bielovciach. AVANS 1982/1983, 198.
- 1984
143. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (II). Zbor. SNM 78, Hist. 24, 27-46.
144. Bronzový diadém z Dedinky, okres Nové Zámky. Zborník prác Ľudmily Kraskovskej k životnému jubileu. Bratislava, 39-47.
145. Ďalší rok výskumu v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1983/1984, 173-174.
146. Významný mladopaleolitický nález v Salke. AVANS 1983/1984, 175.
- 1985
147. Posledný rok výskumu na opevnenej výšinej osade čačianskej kultúry v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1984/1985, 184-188.
148. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (III). Zbor. SNM 79, Hist. 25, 37-50.
- 1986
149. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (IV). Zbor. SNM 80. Hist. 26, 69-106.
150. Sonda do praveku (Praveká dedina pod Vysokými Tatrami). Ozveny histórie – Vlastivedná príloha Podtatranských novín, 12-2.
151. Novotný B. a kol.: Encyklopédia archeológie, Bratislava 1986, 20 hesiel.
- 1987
152. Výskum velatického hradiska v Marianke. AVANS 1986/1987, 84.
153. Praveké hradisko v Malých Karpatoch. Krásy Slovenska.
154. Z muzeálnych zbierok. Nástenný kalendár na rok 1987.
155. Kult vody. PaS 36, 33-36.
156. A víz oskori kultusza. Természet és társadalom 27, 59-63.
- 1988
157. Druhý rok výskumu v Marianke. AVANS 1987/1988, 107.
158. K bojovníckemu výstroju v mladšej dobe bronzovej. Zbor. SNM 82, Hist. 28, 11-25.
- 1989
159. Neskoroeneolitická mohyla v Šuranoch, okr. Nové Zámky, Arch. Rozhľedy, 41, 368-378. (spoluautorka M. Novotná)
160. Očkov – archeologická prírodná rezervácia. Osvetová práca, 8, 37-38.
161. Plavecké Podhradie - vrch Pohanská. Osvetová práca, 12, 35-36.
162. Zlato z praveku Slovenska. PaS 12, 56-58.
163. Dórovia na Slovensku? Nedeľná Pravda, 15. 9. 1989.

1990

- 164. Výskum protitureckej opevnenej polohy v Palárikove. Zbor. SNM. 84, Hist. 30, 85-105.
- 165. Mladopaleolitické sídlisko v Salke. Arch.Rozhledy 42, 13-21. (spoluautor J. Hromada)
- 166. Mohyly z mladšej doby bronzovej na Slovensku. Sprievodca po výstave. Bratislava.
- 167. Ďalší rok výskumu v Marianke. AVANS 1988/1990, 134-135.
- 168. Dedinka - nálezisko svetového významu. In: Osvetová práca 14, 36-37.
- 169. Mohyla v Čake a čakanská kultúra. In: Osvetová práca 14.
- 170. Ženský odev v mladšej dobe bronzovej vo svetle archeologických výskumov. Múzeum (Bratislava), 35-4, 19-23.
- 171. Pyramídy na Slovensku. Kam v Bratislave 8, 28-29.

1991

- 172. Doc.Dr. Mária Novotná, DrSc. jubiluje. Múzeum (Bratislava) 36-3, 73.
- 173. Životné jubileum PhDr. Magdy Pichlerovej, CSc. Múzeum (Bratislava) 36-4, 73-74.
- 174. Výskumu v Mariánke. AVANS 1988/1991, 78-79.

1992

- 175. Osada čakanskej kultúry v Dedinke. Siedlung der Čaka-Kultur in Dedinka, Bezirk Nové Zámky. Zbor. SNM 86, Arch. 2, 45-66.
- 176. Počiatky starovekých Olympijských hier. The Beginnings of the Ancient Olympic Games. Pamiatky a múzeá 1992-4, 4-5.
- 177. Pokračovanie výskumu v Marianke. AVANS 1989, 86.

1993

- 178. Nález pozlátenej hlinenej nádoby v očkovskej mohyle. Fund eines vergoldeten Tongefäßes aus einem Hügelgrab in Očkov. Zbor. SNM 87, Arch. 3, 21-28.
- 179. Polozemnica na Mačianskych vrškoch pri Seredi. Junghallstattzeitliche Hütte von Mačianske vršky bei Sered'. Zbor. SNM 87, Arch. 3, 29-31.
- 180. Ženský hrob v Dedinke. Woman's Grave at Dedinka. Pamiatky a múzeá 1993-3, 4-5.
- 181. Bronzom kované dejiny. Bratislava.
- 182. Výstavy stredovekých kachlíc. Múzeum (Bratislava) 38-4, 40-41.
- 183. Výstava Ej, kade ja chodieval... Múzeum (Bratislava) 33-3, 42.
- 184. Výsledky doplnkového výskumu na mohyle v Očkove. AVANS 1992/1993, 105-106.

1994

- 185. Velatická mohyla v Očkove. Das Velatice Hügelgrab in Očkov. Zbor. SNM 88, Arch. 4, 17-24.
- 186. Výstava Poklady Pohanskej. Múzeum (Bratislava) 39-3, 34.
- 187. Turci na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 39-4, 29-30.

1996

- 188. Železný nôž z Marianky. Das eiserne Messer aus Marianka. Zbor. SNM 90, Arch. 6, 43-56.
- 189. Venované PhDr. Levovi Zacharovi. Zbor. SNM 90, Arch 6, 5. (spoluautorka B. Egyházy-Jurovská)

1999

- 190. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke. I. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka I. Zbor. SNM 93, Arch. 9, 29-54.

2000

- 191. Počiatky osídlenia devínskeho hradiska v mladšej dobe bronzovej. Slov. Arch. 48, 2000, 37-86. (spoluautorka V. Plachá)
- 192. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke II. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka II. Zbor. SNM 94, Arch. 10, 29-60.
- 193. Devínske hradisko – kultové centrum v praveku. Die Burgstätte Devín – ein prähistorisches Kultzentrum. Bratislava. Spisy MM XII, 21-36. (spoluautorka V. Plachá)
- 194. Doklady pravekého bojovníctva na Devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 46-1, 4-7.
- 195. Nález polotovaru kultovej masky z ľudskej lebky z Devína. Múzeum (Bratislava), 46-2, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)
- 196. Praveký odev vo svetle nálezov na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 46-3, 1-6. (spoluautorka V. Plachá)
- 197. Nález hlinenej hlavičky koňa. Nový unikátny nález na devínskom hradisku. (Bratislava) 46-4, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)

2001

- 198. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke. III. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka III. Zbor. SNM 95, Arch. 11, 9-72.
- 199. Výnimočný archeologický nález na devínskom hradisku – bronzový diadém. Múzeum (Bratislava) 47-1, 1-3. (spoluautorka V. Plachá)
- 200. Kostoná industria v praveku na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 47-2, 1-3. (spoluautorka V. Plachá)
- 201. 10 rokov Zborníka SNM Archeológia. In: Múzeum (Bratislava) 47-4, 41.
- 202. Bronziarstvo v praveku na devínskom hrade. Bratislava. Spisy MM XIII, 45-56. (spoluautorka V. Plachá)
- 203. Výstava Pamätník plynúceho času. Múzeum (Bratislava) 47-2, 38.

2002

204. Príspevok ku kultu doby bronzovej I. Ein Beitrag zum Kultwesen der Bronzezeit I. Zbor. SNM 96, Arch. 12, 7-16.
205. Akropola devínskeho hradiska po zániku starobronzovej civilizácie. Múzeum (Bratislava) 48-3, 1-2. (spoluautorka V. Plachá)
206. Velatické opevnenie devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 48-4, 1-2. (spoluautorka V. Plachá)
207. Der Bronzehortfund aus Bratislava-Rusovce. Anodos 2/2002, 277-294. (spoluautori J. Schmidtová; P. Baxa)
208. Zásobnicová jama z mladšej bronzovej doby na devínskom hradisku. Bratislava. Spisy MM XIV, 7-14. (spoluautorka V. Plachá)
209. Slncový kôň z Devína. Historická revue 13-4, 2002 26-27. (spoluautorka V. Plachá)

2003

210. Príspevok ku kultu doby bronzovej II. Ein Beitrag zum Kultwesen der Bronzezeit II. Zbor. SNM 97, Arch. 13, 35-92.
211. K bojovníckemu výstroju z doby bronzovej v Karpatskej kotline. Musica XXIV, 15-37.
212. Kultový objekt z mladšej doby bronzovej na devínskom hradisku. Bratislava. Spisy MM XV, 9-18. (spoluautorka V. Plachá)
213. Opevnenie devínskeho hradiska v neskoršej bronzovej dobe. Múzeum (Bratislava) 49-1, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)
214. Nový unikátny nález na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 49-2, 1-4. (spoluautorka K. Harmadyová)
215. Další nález kultového rázu z Devína. Múzeum (Bratislava) 49-3, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)
216. Kultová šálka z devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 49-4, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)

2004

217. Archeologický výskum na Pohanskej v Plaveckom Podhradí v roku 1990. Pamiatke Leva Zachara. Archäologische Forschung auf Pohanská in Plavecké Podhradie im Jahre 1990. Dem Andenken von Lev Zachar. Zbor. SNM 98, Arch. 14, 43-66. (spoluautorka K. Tomčíková)
218. Prilba alebo kultový závesok? Zvláštny nález z devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 50-1, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)
219. Starobronzová kultová obeta na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 50-2, 1-2. (spoluautorka K. Harmadyová)
220. Devín v praveku. Malá vlastivedná knižnica. Komárno. (spoluautorka V. Plachá)

2005

221. Další hromadný nález železných predmetov v Plaveckom Podhradí. Slov. Arch. 53, 2005, 85-122.

2006

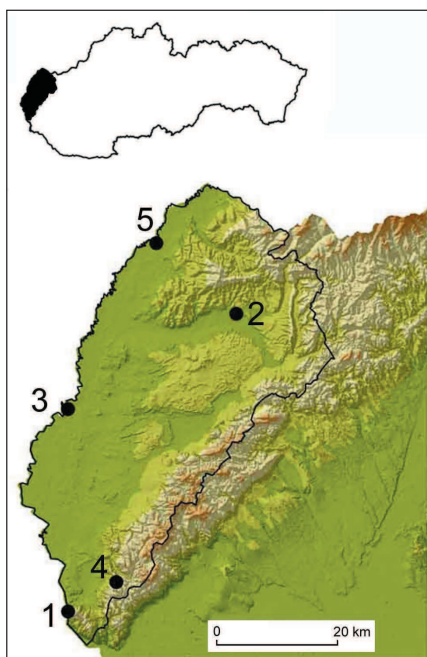
222. Archeologický výskum na Pohanskej v Plaveckom Podhradí roku 1990 – 2. časť. Archäologische Forschung auf Pohanská in Plavecké Podhradie im Jahre 1990 – 2. Teil. Zbor. SNM 100, Arch. 16, 2006, 73-106. (spoluautorka K. Tomčíková)

BRONZOVÉ MEČE ZO ZÁHORIA

JURAJ BARTÍK – ROBERT BAČA

Keywords: *Middle Bronze Age, Late Bronze Age, Tumulus culture, Urnfield culture, Boiu-, Sauerbrunn-, Reutlingen- swords, flange-hilted swords, singular finds, blade, rivets, Záhorie region (western part of Slovakia)*

Abstract: *At present we are aware of five bronze swords and their fragments from the westernmost region of Slovakia, Záhorie, which we attribute with the greatest probability to the bearers of the Central Danube tumulus culture and Velatic culture from the Middle and Late Bronze Age. The fragment of a Sauerbrunn-Boiu-type sword can be well identified, an early sword with a linguiform handle, as well as a Reutlingen-type sword. Three swords come from a river, or rather driftage; one is a unique find and one was found in a secondary position.*

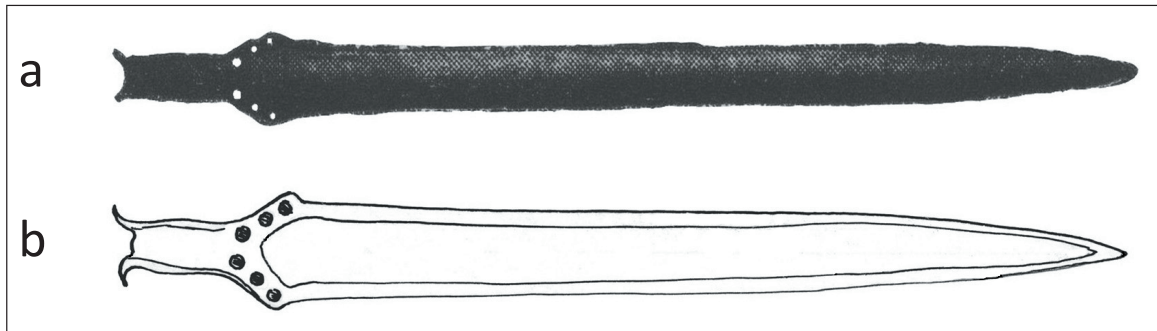
Obr. 1) Záhorie, miesta nálezov bronzových mečov:
Abb.1) Záhorie, Fundstellen der Bronzeschwerter:
1. Bratislava – Devínska Nová Ves; 2. Dojč;
3. Malé Leváre; 4. Mariánka; 5. Kopčany.

Dôležitú zložku materiálnej kultúry pravekých a historických komunít tvoria zbrane. Ich skúmanie prináša poznatky o najprogresívnejších technológiách každého obdobia, v dobe bronzovej o práci kovolejárův i kovotepcov. Zastúpenie útočných i obranných zbraní v hromadných či ojedinelých nálezoch vyvoláva otázky o náboženských predstavách ich pôvodných majiteľův, ukladanie do hrobov naznačuje, aké miesto zaujímal pochovaný v súvekej spoločnosti, pretože najkvalitnejšie remeselné vypracované a náročne umelecky vyzdobené artefakty slúžili popri použití v boji aj na demonštráciu spoločenského postavenia nositeľa. Výzbroj pravekých bojovníkov bola vždy v popredí záujmu J. Paulíka, ktorý viacerými štúdiami prispel k poznaniu ochranných zbraní, predovšetkým pancierův a štítův (*Točík/Paulík 1960, 59; Paulík 1968, 41; 1988, 11*). Jeho meno je spojené tiež s publikáciou bronzových mečov z doby bronzovej i halštatskej (*Paulík 1962, 119; 1962a, 58; 1962b, 117; 1965, 56, 61*). Cieľom našej práce je zverejniť nové a pripomenúť niektoré už známe bronzové sečné a bodné zbrane nájdené v najzápadnejšie položenom regióne Slovenska. Záhorie s rozlohou 2414 km² (*Knotek 2006, 174*) oddeľuje od zvyšku západného Slovenska, južnej Moravy a Dolného Rakúska pohorie Malé Karpaty, Myjavská pahorkatina a tok rieky Morava. Medzi bronzovými artefaktmi z regiónu pochádzajúcimi zo sídlisk, pohrebísk i z ojedinelých nálezův nechýbajú zbrane, z nich najvýznamnejšiu skupinu predstavujú meče. V súčasnosti poznáme nálezy tejto kategórie zo Záhoria z piatich lokalít (obr. 1).

MEČ TYPU REUTLINGEN Z BRATISLAVY-DEVÍNSKEJ NOVEJ VSI (OKR. BRATISLAVA)

Prvú správu o bronzovom meči z rieky Morava v katastri Devínskej Novej Vsi uverejnil v odbornej literatúre J. Eisner (*Eisner 1935, 69*), odvtedy sa informácia o ňom sporadicky objavuje v archeologickej topografii Bratislavy (*Polla 1991, 43*), v regionálnych súhrnných štúdiách (*Novotná 1993, 101; Bartík 2012, 122*), spomenutý je tiež v súvislosti s nálezmi zhodných artefaktův z vodného prostredia (*Bartík 1998, 425*). P. Novák ho v monografii o bronzových mečoch z územia Československa zaregistroval, zaradil ho však do kategórie „Ojedinelých bronzových mečov s jazykovitou rukoväťou a neurčiteľných úlomkov“ a bližšie sa ním nezaoberal (*Novák 1975, 29*), v novšom prehľadnom súpise mečov s jazykovitou rukoväťou na Slovensku je taktiež len spomenutý (*Veliačik 1999, Obr. 3*). Riečny nález z Bratislavy, časti Devínska Nová Ves, je teda slovenskej odbornej verejnosti známy, samotný bronzový meč ale analyzovaný po typologickej stránke ani z hľadiska chronologického postavenia nebol. Dôvod je zrejmy, predmet je nezvestný. Preto sa o ňom pokúsime zhrnúť dostupné údaje.

Z informačne najprínosnejšieho zdroja, príspevku F. Broučka sa dozvedáme, že „meč je 56 cm dlhý a má jazykovitú rukoväť s (okrajovými) lištami. Rukoväť má dole, na každej strane po troch otvoroch na nity, z ktorých sa však zachoval len jeden. Jazyk rukoväte je málo vykrojený a na obidvoch stranách ukončený cípmi. Rukoväť je dolu 45 mm a čepeľ v strede 32 mm široká“. Okrem opisu je súčasťou príspevku aj fotografia podávajúca ale informáciu hlavne

Obr. 2) Bratislava – Devínska Nová Ves. a. podľa Brouček 1950, 377; b. podľa Kraskovská
 Abb. 2) Bratislava – Devínska Nová Ves. a. nach Brouček 1950, 377; b. nach Kraskovská.

o obrysoch predmetu (obr. 2: a). Podrobne sú uvedené nálezové okolnosti: „V roku 1934 ťahali rybári z Devínskej Novej Vsi sieť v rieke Morave, na hranici katastrov Devínskej Novej Vsi a Devína, od visutej dráhy až k vápenke. Keď sieť vytiahli, našli v nej bronzový meč, ktorý B. Kudlík odovzdal Slovenskému múzeu v Bratislave“. Autor príspevku meč z hľadiska typológie neanalyzoval, len ho rámcovo zaradil, že „patrí pravdepodobne mohylovej kultúre“, respektíve „do tretej doby bronzovej podľa Reineckovho triedenia“ (Brouček 1950, 377). Dr. František Brouček, povoláním vyšší poštový úradník, bol členom Spoločnosti Slovenského vlastivedného múzea (ďalej SVM) v Bratislave. Ako člen „Užšieho výboru pravekého odboru“ mal prístup k samotnému artefaktu, ako aj k primárnym informáciám o spôsobe jeho získania, a preto nemáme dôvod ním publikovaný opis meča i jeho nálezových okolností spochybnit'. Potvrďuje a dopĺňa ich informácia v rukopisnej zápisnici zo schôdze pravekého odboru Spoločnosti SVM zo 14. 6. 1934: „Bohumil Kadlečík, rešpicient finančnej správy v Devíne zachránil meč zo strednej doby bronzovej vylovený pri železnej konštrukcii na vozenie piesku v Morave 15.5.1934, pretože je majetkom Slovenskej krajiny“⁴¹. Historickú hodnotu artefaktu si členovia pravekého odboru Spoločnosti SVM, medzi ktorými zohrával vedúcu úlohu jeho referent J. Eisner, uvedomovali. Asi z ich iniciatívy o ňom informovala aj dobová denná tlač. Zaradenie meča do zbierok SVM v r. 1934 potvrdzuje záznam v Inventárnej knihe pravekej archeológie č. II z pera L. Kraskovskej. Okrem inventárneho čísla 8294, rozmerov a miesta nálezu v ňom údaj „kúpený od Kronauera“ a v príslušnej kolónke suma 500 Kčs dopĺňa a koriguje informáciu o nezištnom odovzdaní cenného artefaktu do múzea. Dôležitou súčasťou inventarizačného záznamu je zobrazenie zbierkového predmetu. Nejde však o technickú kresbu v zmenšenej mierke, ale o náčrt slúžiaci pre jeho rýchlu identifikáciu (obr. 2: b).

Meč z Devínskej Novej Vsi sa v zbierkach Slovenského národného múzea (ďalej SNM), ktoré je priamym pokračovateľom SVM, nenachádza. Ak o jeho získaní do múzea existujú viaceré navzájom sa potvrdzujúce záznamy, o dobe a spôsobe straty informácie temer chýbajú. Budova múzea na Vajanského nábreží bola 16. 6.1944 zasiahnutá leteckými bombami, ktorým padla za obeť približne tretina archeologických zbierok. Meč z Devínskej Novej Vsi k nim ale nepatril. Podľa ústnej informácie M. Pichlerovej, ktorú potvrdzuje nedatovaný „Návrh na odpis pamiatok z archeologického inventára Slovenského múzea v Bratislave“⁴², v priebehu demontáže archeologickej expozície v roku 1956 ho v nestráženej chvíli ukradol neznámy páchatel'. Je skutočnosťou, že keď v roku 1960 prebehla opätovná evidencia predvojnového zbierkového fondu, meču z rieky Morava už nové evidenčné číslo pridelené nebolo. Pretože k vojnovým stratám patrí tiež archív negatívov prehistorického oddelenia, z predmetu sa v SNM nezachovala pôvodná fotografická dokumentácia.

Pri porovnaní primárnych zdrojov informácií o vzhľade meča z rieky Morava – fotografie a opisu v článku F. Broučka, ako aj zápisu a náčrtu v inventárnej knihe od L. Kraskovskej konštatujeme, že sa zhodujú a navzájom dopĺňajú. Nie je dôvod pochybovať, že sa viažu k jednému artefaktu. Na ich základe sa môžeme pokúsiť o opis jeho tvaru a konštrukcie.

Opis: Meč mal čepeľ s rovnobežne prebiehajúcimi ostriami, ktoré sa v poslednej štvrtine jej dĺžky symetricky zužovali k hrotu. Plecia ramien rukoväte (záštity) mali málo zaoblený, respektíve temer rovný obrys, na každom ramene boli tri rozmerné kruhové otvory pre nity. Jazykovitá časť rukoväte s rozšíreným obrysom v strede mala okraje zosilnené lištami. V jazyku rukoväte ukončenom výbežkami v tvare „lastovičieho chvosta“ otvory pre nity neboli. Na kresbe L. Kraskovskej a čiastočne i na fotografii sa dá pozorovať, že čepeľ od ramien rukoväte (záštity) po hrot zosilňovalo široké rebro odsadené od ostria. Dostupné údaje neinformujú o prierezoch čepele a jazyku rukoväte, ani o úprave povrchu a patine artefaktu. Na základe fotografie a kresby preto len predpokladáme, že čepeľ bola šošovicovitého prierezu s odsadeným ostrím.

Z metrických údajov je známa celková dĺžka zbrane 56 cm, najväčšia šírka v mieste ramien rukoväte 4,5 cm a šírka čepele v strede meča 3,2 cm. Podklady o hrúbke čepele a rukoväte, ako aj o hmotnosti artefaktu chýbajú. Ani jeden zo zdrojov neuvádza výzdobu čepele rytím, nejasná je existencia nitu v jednom z otvorov na ramenách rukoväte, ktorý F. Brouček spomína, ale na ním publikovanej fotografii ani na náčrte L. Kraskovskej ho nenájdeme.

Zo znakov charakterizujúcich nezvestný meč vyzdvihujeme obrys s rovnobežne prebiehajúcimi, od stredovej, hrubšej časti čepele odsadenými ostriami, ktoré sa v poslednej štvrtine jej dĺžky symetricky zužujú ku hrotu, ramená rukoväte (záštity) s minimálne zaobleným obrysom a tromi otvormi na nity z každej strany, ako i v strede rozšírená jazykovitá časť rukoväte s lištami zosilnenými okrajmi, bez otvoru na nity.

Meč s podobným výzorom čepele a rukoväte je súčasťou depotu bronzov odkrytého v roku 1866 v Rimavskej Sobotě. Na základe sprevádzajúcich nálezov, mečov typov Rixheim, Nenzingen a netypického meča s liatou kovovou rukoväťou, ako aj unikátneho závesu, bol meč z Rimavskej Soboty zaradený do horizontu depotov Ópályi (*Mozsolics 1973*, 171, 173) či raného stupňa popolnicových polí (*Novotná 1970*, 114). Meč z depotu v Rimavskej Sobotě, spolu s príbuznými exemplármi z Opatovej, Houšky a Svätého Tomáša stotožnil P. Novák so Sprockhoffovou skupinou mečov typu Ia, ktoré majú časové postavenie na prelome strednej a mladšej doby bronzovej (*Novák 1975*, 15, Taf. 8: 55, 9: 61, 10: 66-67). P. Schauer priradil meče z Rimavskej Soboty a Houšky do svojej skupiny bronzových zbraní s jazykovitou rukoväťou typu Annenheim (*Schauer 1971*, 127). Jeho kritériá pre príslušnosť k typu – jazykovitá rukoväť bez otvoru na nit s rozšírenou strednou časťou ukončená rohatými výbežkami i trojice otvorov na nit na ramenách rukoväte – predmet z rieky Morava spĺňa, oproti skupine mečov Annenheim zo Švajčiarska, Bavorska a Rakúska má však širšiu čepeľ, ktorá je plynulejšie odsadená od ramien rukoväte (záštity), čo platí v menšej miere tiež pre meč z Rimavskej Soboty a pre ďalší meč nájdený v Dunaji v Komárne (*Nevizánsky/Trugly 2004*, 141, Obr. 96). Rôzne modifikované meče typu Annenheim sú rozšírené od severného Nemecka po severné Taliansko, Slovinsko a sever Chorvátska, sprievodné nálezy spájajú časť exemplárov so záverečným stupňom mohylových kultúr a iné s počiatkom kultúr popolnicových polí (*Schauer 1971*, 128; *Harding 1995*, 32; *Bianco-Peroni 1970*, 56, Taf. 17: 122-123, 126; *Kemenzsei 1988*, 47, Taf. 21: 215, 217).

Ďalšiu, s nálezom z Devínskej Novej Vsi tvarovo temer totožnú zbraň z územia Slovenska charakterizuje v strede rozšírená jazykovitá rukoväť ukončená výbežkami a dve trojice nitov pôvodne prichytávacích drevené obloženie na jej ramenách (*Hampel 1886*, Tábla 115: 3). Podľa bronzového meča z depotu získaného v katastri obce Gemer v roku 1882, označil P. Schauer skupinu mečov typu Reutlingen variantou Gemer, pričom vyzdvihol ich úzky vzťah k mečom typu Annenheim, z ktorých sa mohli vyvinúť. Niektoré exempláre mečov varianty Gemer z Hessenska a severnej Európy patria do raného stupňa popolnicových polí (*Schauer 1971*, 139). Rovnako datuje eponymný nález P. Novák (*Novák 1975*, 22), ktorý začlenil meč z gemerského depotu, ako i ďalšie vývojovo pokročilé exempláre blízke nálezu z Devínskej Novej Vsi, do skupiny mečov typu Nenzingen (*Novák 1975*, 20). Temer identický meč typu Reutlingen/Nenzingen z oblasti rozšírenia pilinskej kultúry tvorí súčasť depotu zo Zalkodu patriaceho do horizontu depotov Aranyos (*Mozsolics 1985*, 216, Taf. 7: 1; *Kemenzsei 1988*, 48, Taf. 21: 217).

Je zaujímavé sledovať meče typu Reutlingen v periférnom prostredí – na území Anglicka – kde patria k výrobkom domácich dielní. Prekvapuje však skutočnosť, že doposiaľ ani jeden anglický exemplár nepochádza z rieky (*Colquhoun/Burgess/Northover 1988*, 24-25).

Nález získaný v roku 1934 z rieky Morava je z hľadiska tvaru a konštrukcie blízky Sprockhoffovej skupine mečov typu Ia, presnejšie z nej vyčleneným mečom typu Annenheim, najviac spoločných znakov má ale s ich bezprostrednými (typologickými) pokračovateľmi, skupinou mečov Reutlingen varianty Gemer, ku ktorým tento nález priradujeme. Nezvestný bronzový meč z Devínskej Novej Vsi je úplne vyvinutým mečom s jazykovitou rukoväťou. Predpokladanú príslušnosť k mohylovej kultúre (*Brouček 1950*, 377) nemožno vylúčiť, prikláňame sa však k datovaniu do raného alebo staršieho stupňa popolnicových polí.

¹ Dokumenty sú uložené v Archíve SNM

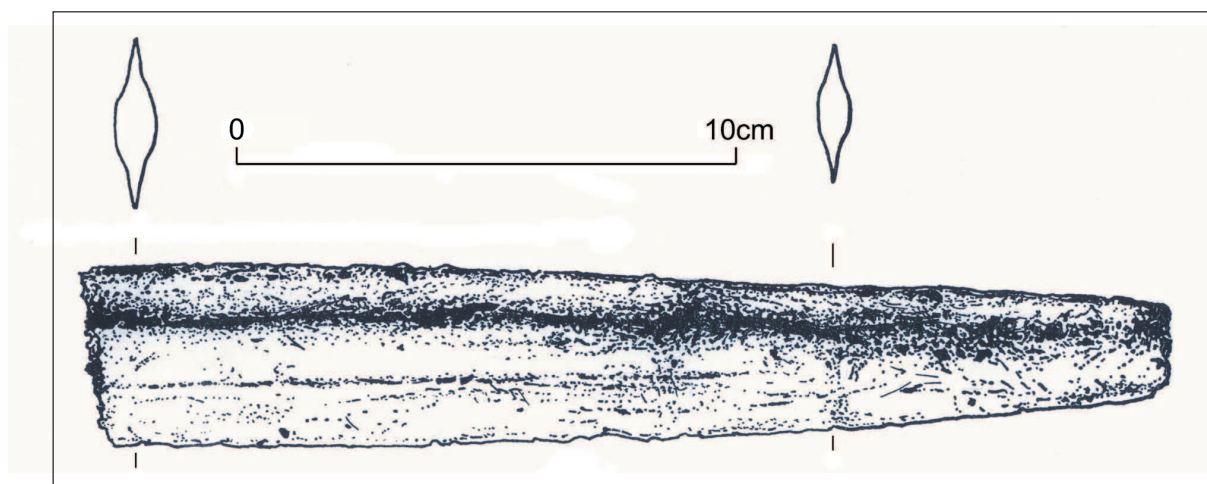
FRAGMENT ČEPELE MEČA Z DOJČA (OKR. SENICA)

Fragment čepele bronzového meča našiel v roku 2006 MUDr. A. Nečas v extraviláne obce Dojč v polohe Jasenové, na pravostrannej terase rieky Myjava. Predmet predbežne označujeme za ojedinelý nález².

Opis: Fragment čepele bronzového meča s vodorovne odlomeným hrotom a šikmo odlomeným telom. Na oboch stranách čepele je zachované široké, plasticky vystupujúce stredové rebro, ktoré sa smerom ku hrotu zužuje. Hrany meča sú ostré, bez stôp kovania. Fragment má pri bočnom pohľade mierne zvlnený tvar, jemné praskliny v miestach zvlnenia naznačujú jeho ohýbanie, respektíve narovnávanie. Povrch tvorí ušľachtilá patina zelenej farby. Rozmery: zachovaná dĺžka 21,9 cm, šírka 1,4 – 3,5 cm, hrúbka 0,9 cm, hmotnosť 216 g. Miesto uloženia: Záhorské múzeum Skalica (obr. 3). Z okolia miesta nálezu fragmentu bronzového meča poznáme žiarový hrob stredodunajskej mohylovej kultúry z polohy „Vo výmole na závsí“ (*Říha 1980*, 192), ako aj sídliskové nálezy keramiky mladšej doby bronzovej zo severozápadnej časti obce (*Katkinová 1994*, 352; *Ožďáni 1985*, 180). Obec Dojč leží na strategickej komunikačnej línii, ktorá v stredoveku dostala názov „Česká cesta“. Viedla popri potoku Myjava od Jablonice, Senice cez Dojč, Šaštín-Stráže až k moravskému Hodonínu a vyhýbala sa tak územiám s početnými zamokrenými úsekmi (*Janšák 1986*, 84). Je predpoklad, že pre účel komunikácie slúžila už v praveku.

Niet pochýb, že fragment pochádza z čepele bronzového meča. Akékoľvek úvahy o jeho dĺžke odvodené zo zachovaných parametrov alebo o stvárnení rukoväte by boli špekuláciou. Musíme sa uspokojiť s konštatovaním, že bronzové meče s čepeľou zhodného prierezu a podobných rozmerov sa vyskytujú v strednej i mladšej dobe bronzovej a lokality z uvedeného obdobia v okolí nechýbajú. Vzhľad povrchu nálezu nezodpovedá bronzom deponovaným v močaristom prostredí.

² Za možnosť publikovania zbierkového predmetu ďakujeme PhDr. V. Drahošovej, riaditeľke Záhorského múzea v Skalici.

Obr. 3) Dojč, fragment meča.

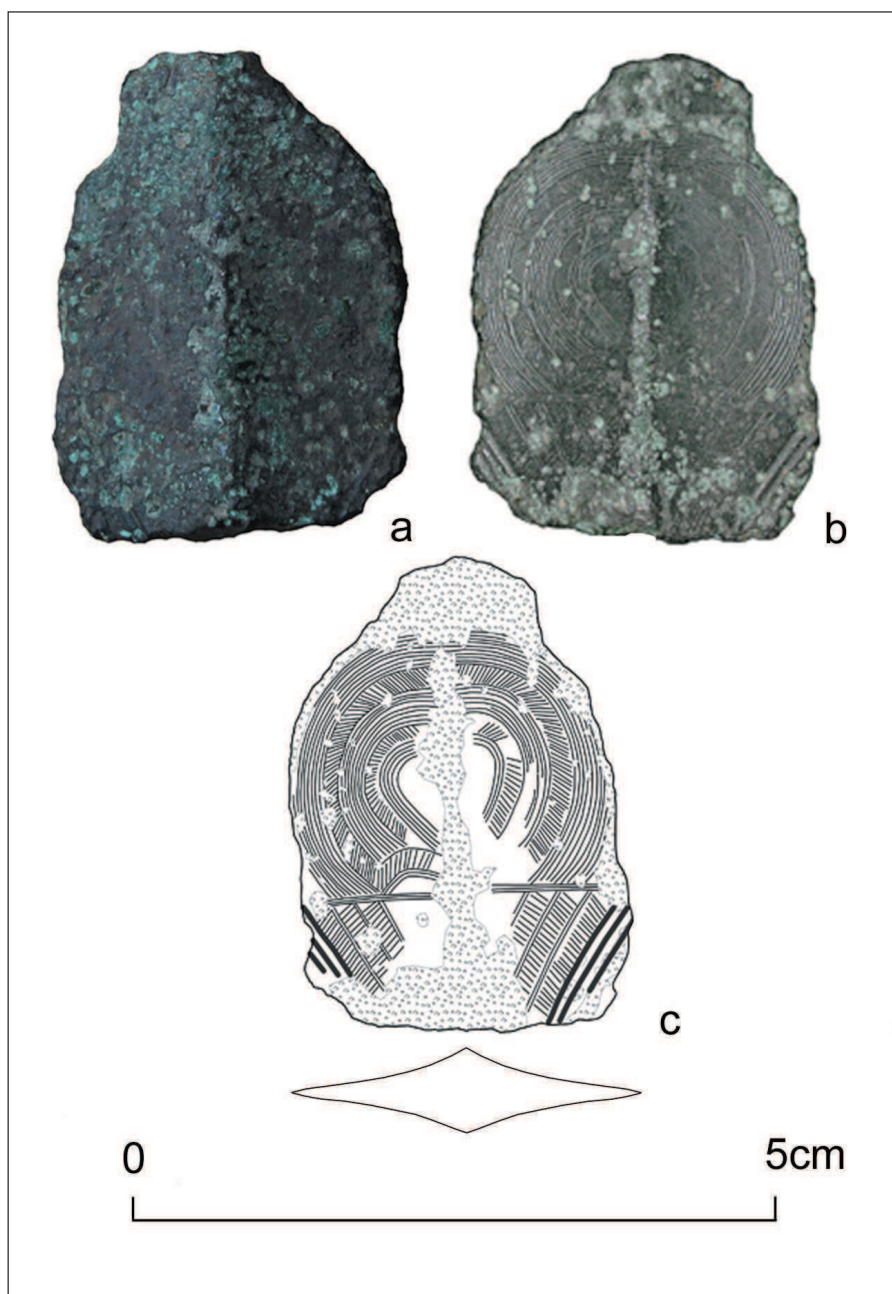
Abb. 3) Dojč, Schwertfragment.

FRAGMENT MEČA SKUPINY SAUERBRUNN-BOIU Z KOPČIAN (OKR. SKALICA)

V zbierkových fondoch SNM-AM sa nachádza masívny fragment bronzového artefaktu nájdeného v priestore medzi asfaltovou cestou spájajúcou Gbely, časť Adamov s Holíčom a tokom rieky Morava. Predmet, ako aj nevýrazný črep pravekej keramiky získal M. Veselý v lokalite nazývanej „Jazerá – Šturovňa“ a sprostredkované odovzdal do SNM-AM. Pretože miestom nálezu sú rozsiahle štrkoviská tiahnuce sa v dĺžke približne 2,5 km v katastrach obcí Kopčany, Radimov a Unín (všetky v okrese Skalica) predpokladáme, že artefakt našiel v súvislosti s ťažbou štrku. Od roku 1951 ho tu získavala firma Vrbovský „Ťažba vodného piesku a štrku na rieke Morave“, založená v roku 1930. Vďaka Alexandrovi Vrbovskému, ktorý získal živnostenské povolenie na tzv. drobnú činnosť, sa po ručnom kopaní pokračovalo v 60-tych rokoch 20. storočia za pomoci bágra (*Brezina 2010*, 13-15). Štrkoviská sa nachádzajú vo vzdialenosti približne 600 až 800 m od v súčasnosti umelo narovnaného toku rieky Morava. Ako ukazujú mapy historických vojenských mapovaní, v minulosti vytvárala rieka v tejto oblasti početné meniace sa meandre.

Opis: Fragment kovu nepravidelného obrysu s prierezom kosoštvorca s vystupujúcim nízkym stredovým rebrom (obr. 4: a-c). Obrys (hrana) je na všetkých stranách zmenený oblámaním. Na zadnej strane sa pôvodný povrch nezachoval, pokrýva ju hĺbková svetlozelená korózia. Len dve trojice vyhlbených šikmých žliabkov zdobiacich predmet zo zadnej strany tvoria pozostatky výzdoby čepele (obr. 4: a). Na prednej strane je z väčšej časti zachovaný pôvodný povrch pokrytý tmavozelenou, miestami sa odlupujúcou patinou kombinovanou s bodovou koróziou. Okraj prednej strany v spodnej časti ohraničujú trojice hlbokých šikmých žliabkov rovnako, ako na opačnej strane (obr. 4: b). Povrch prednej strany pokrýva rytý ornament vytvárajúci podkovovitý útvar zložený z piatich, do seba zapadajúcich zón kombinovaných s prázdnyimi plochami. Tri oblúky vytvárajú zväzky rovnobežných, jemne rytých línií, priestor medzi nimi vyplňajú dva oblúky z lúčovito usporiadaných krátkych rýh. Základňu ornamentu tvorí trojica vodorovných línií s nasadajúcimi krátkymi vrypami vyplneným oblúkom. Zo základne „visiace“ zrkadlovito orientované trojice hlbokých šikmých žliabkov a trojice rovnako orientovaných zón sú ohraničené dvojicami jemne rytých rýh a vyplnené krátkymi vrypami. Pokým ornament nad základňou je temer úplný, ornament pod základňou ukončuje lom (obr. 4: c). Rozmery: 37x26x6 mm, hmotnosť: 17 g. Uloženie: SNM – Archeologické múzeum, inventárne číslo: AP 62 893. Z fragmentu bola odobraná vzorka na analýzu ručným roentgenovým analyzátorom. Ukázalo sa, že základnými zložkami zliatiny sú meď a cín, ktoré dopĺňa ďalších 9 prvkov (obr. 7).

Drobné úlomky bronzových predmetov často nie je možné funkčne identifikovať. Fragment z Kopčian sa na základe prierezu tvaru kosoštvorca s vystupujúcim rebrom a zvyškov zachovaných hlbokých žliabkov dá s istou pravdepodobnosťou priradiť k čepeliam mečov alebo masívnych dýk doby bronzovej. Vďaka zachovanému jemne vyrytému ornamentu na jednej zo základní ale bezpečne vieme, že predmet patrí do jedinečnej skupiny zbraní, ktoré sú už vyše 100 rokov objektom záujmu bádateľov. V práci pre ne používame zjednocujúci termín „Meče skupiny Sauerbrunn-Boiu“ v zmysle, ako ho používali F. Holste i J. D. Cowen, ktorý ich podrobnejšie rozdelil na 6 variantov (*Holste 1953*, 44; *Cowen 1966*, 265). Sme si vedomí, že skupinu mečov Sauerbrunn-Boiu tvoria viaceré typy a varianty odlišujúce sa morfológickými znakmi. Bádanie od začiatku 20. storočia po súčasnosť zastúpenú predovšetkým autormi súhrnov publikovaných v rámci edície *Prähistorische Bronzefunde* použili pre lokálne typy a varianty viac ako 15 pomenovaní. Hlavným kritériom bolo rozdelenie rukovätí mečov na platničkové (Sauerbrunn) a jazykovité (Boiu-Keszthely, *Foltiny 1961*, 82, 84). Typologický vývojový rad zbraní Sauerbrunn-Boiu vychádza z krátkych mečov s oblúkovitou záchytnou platničkou (tylom) s otvormi na nity bez stopy jazykovitej rukoväte typu Sauerbrunn (*Cowen 1966*, 269; *Schauer 1971*,

Obr. 4) Kopčany, fragment meča.
Abb 4) Kopčany, Schwertfragment.

20; Hänsel 1968, 37; Bianco-Peroni 1970, 8) či rapírov typu B, varianty 1 (Kemenczei 1988, 36), z ktorých vyvinutejšie nesú označenie Hochstadt a Wildon (Schauer 1971, 22, 94), tento plynulo pokračuje dlhšími mečmi s naznačeným jazykom rukoväte a rôzne vyvinutými ramenami rukoväte (záštitou) typov Boiu Ia (Coven 1966, 281) či Boiu, variante Șincai (Bader 1991, 59). Ďalší vývojový stupeň predstavujú zbrane s krátkym pravouhlým jazykovitým výbežkom bez okrajových líšt so širšou plochou ramien (záštitou) typov Boiu Ib (Coven 1966, 283), Keszthely (Schauer 1971, 96; Müller-Karpe 1980, 204) či rapíre typu B, varianty 2 (Kemenczei 1988, 37). Nasledujú meče s plne vyvinutou jazykovitou rukoväťou typu Boiu II, ktoré pozostávajú z exemplárov bez zosilňujúcich líšt na rukoväti varianty Boiu IIa i mečov Boiu IIb, na ktorých sú tieto líšty naznačené. Vývoj vyúsťuje do najpokročilejších mečov skupiny Sauerbrunn-Boiu s vyvinutou jazykovitou rukoväťou s okrajovými líštami i poloblúkovitými ramenami rukoväte (záštitou) so zosilnenými okrajmi variantu Boiu IIc (Coven 1966, 284). Iní autori rozdeľujú skupinu mečov Boiu II na typ Castions di Strada, typ Casier, typ Teór (Bianco-Peroni 1970, 39, 44, 46), Boiu Variante Eisernes Tor, Boiu Variante Dolina (Bader 1991, 61) či rapíre typu C a rapíre typu D (Kemenczei 1988, 38-39). Netreba pravda zabudnúť, že typologické rady nie sú u rôznych bádateľov jednotné a ich verifikácia v podobe nezávisle datovaných exemplárov je problematická. Paralelné využívanie vývojovo

rôzne pokročilých typov a variantov sa preto nedá vylúčiť. Pre všetky meče skupiny Sauerbrunn-Boiu je charakteristické zúženie pod ramenami rukoväte (záštitou) a rozšírenie v hornej tretine čepele, ktorá sa ďalej „rapírovite“ zužuje ku hrotu. Názory na chronologické postavenie zbraní skupiny Sauerbrunn-Boiu v zmysle prvého výskytu a záveru ich používania sa pohyujú v stupňoch B a C strednej doby bronzovej. A. Mozsolicsová keszthelyský variant uvedenej skupiny mečov radí za kosziderský horizont a pred stupeň Forró (*Mozsolics 1972*, 188). Oporou pre také datovanie sú rakúske nálezy z hrobov v Sauerbrunne (*Lau 1985*, 57) a v Leobersdorfe (*Willwonseder 1937*, 359, *Benkowský-Pivovarová 2005*, 7), nemecké v Hochstade (*Schauer 1971*, 23) maďarské z mohyl č. 1 a 7 v Keszthely (*Kemenzsei 1988*, 37, 38) a talianske exempláre z hrobov v Povegliano Veronese a Olmo di Nogara (*Bianco-Peroni 1970*, 11-12, 41; *Sicherl 2004*, 26). Pre ich datovanie je dôležitý exemplár skupiny Sauerbrunn-Boiu varianty Hochstadt z Bavorska, na ktorý sekundárne pripevnili bronzovú rukoväť meča typu Spatzenhäuser, typickú pre stupeň Göggenhofen strednej doby bronzovej (*Foltiny 1965*, 25; *Schauer 1971*, 23). Nakoľko sa ryté vyobrazenia mečov skupiny Sauerbrunn-Boiu vyskytujú na bronzových opaskoch typu Sieding-Szeged datovaných do stupňa C strednej doby bronzovej, museli prežívať až do mladšej doby mohylovej (*Sicherl 2004*, 27). Na základe priestoru ich výskytu v strednom Podunajsku, Sedmohradsku a v severnom Taliansku sa predpokladá, že meče skupiny Sauerbrunn-Boiu produkovali vo východoalpskej oblasti, v západnej i východnej časti karpatskej kotliny, ako aj vo východobenátskom priestore (*Schauer 1971*, 22, 97; *Kemenzsei 1988*, 40; *Bianco-Peroni 1970*, 44; *Hänsel 1968*, 38). Ojedinelé kusy z Veľkopoľska a severného Nemecka sú pravdepodobne importy zo stredného Podunajska (*Sicherl 2004*, 54). Rozšírenie mečov Sauerbrunn-Boiu sa pokladá za doklad intenzívnych kontaktov medzi stredným Podunajskom a severným Jadranom (*Foltiny 1961*, 76).

Vzhľadom k stavu zachovania, u fragmentu z Kopčian nemôžeme definovať dĺžku zbrane, tvar čepele, počet otvorov na nity, existenciu ramien (záštity), ani dôležitý tvar a rozmery jazykovitého výbežku rukoväte, čiže ani jeden zo znakov, na ktorých základe sa zaraďujú vyššie uvedené typy a varianty mečov. Jediným zachovaným a pre ďalšiu klasifikáciu použiteľným znakom predmetu z Kopčian je rytý ornament (obr. 4: b-c). Na záštitách mečov skupiny Sauerbrunn-Boiu sú s výnimkou ojedinelých nezdobených exemplárov zastúpené dva charakteristické motívy: oválny až podkovovitý a dvojšpirálový-okuliarovitý. O týchto jedinečných, jemne rytých, komplikovaných motívoch sa predpokladá, že okrem výzdoby plnili rovnako magickú funkciu. Ich pôvod sa hľadá v ornamentoch dýk zo záveru staršej doby bronzovej z juhoalpskej oblasti (*Cowen 1966*, 273), podobné ornamenty nachádzame na mečoch typu Apa (*Bader 1991*, 39, Taf. 6: 26). Zatiaľ čo dvojšpirálovité ornamenty sú charakteristické pre meče typov Boiu Ia a Boiu II, oválne až podkovovité, ktorých predstaviteľom je aj ornament na fragmente z Kopčian, nájdeme len na mečoch, ktoré J. D. Cowen označil ako Typ Sauerbrunn a Typ Boiu Ib. Z uvedeného dôvodu nemáme dôvod pochybovať, že fragment z Kopčian bol súčasťou meča typu Sauerbrunn alebo meča typu Boiu Ib. Temer identické podkovovité ornamenty na výreze ramien (záštit) rukoväti nájdeme na dlhšom meči z hrotu v rakúskom Sauerbrunne (*Lau 1985*, Abb. 2: a-b), na meči z Donawitz v Štajersku (*Schauer 1971*, 322) a na maďarskom exemplári z Keszthely – mohyly č. 1 (*Kemenzsei 1988*, 38, Taf. 13: 156), ako aj na meči z rieky Dunaj, ktorý bol vybagrovaný pri Kisapostágu v župe Fejér (*Mozsolics 1972*, 188, I. kép/2). Exemplár so zhodným ornamentom zo zbierky A. Evansa, u ktorého sa ako nálezisko uvádzalo juhotalianske Tarento, pochádza pravdepodobne zo strednej Európy (*Bianco-Peroni 1970*, 48). Všetky vyššie uvedené exempláre patria typu Boiu Ib. Ako ukazujú zrkadlovito orientované trojice hlbokých žliabkov a krátkymi ryhami vyplnených zón umiestnené v spodnej časti výzdoby (obr. 4: b-c), ktoré sú zhodné s viacerými vyššie uvedenými zbraňami, rovnako meč z Kopčian mal zdobenú hornú časť čepele. Ornamenty z krátkeho meča zo Sauerbrunnu, zbraní z Neufeld a.d. Leitha, Keszthely – mohyly č. 7, Martfü a z komitátu Zala (*Lau 1985*, Abb. 3: a-b; *Schauer 1971*, 96, Taf. 47: 323; *Kemenzsei 1988*, 37-38, Taf. 12: 149, Taf. 13: 150, 158) sú výzdobe na zbrani z Kopčian takisto veľmi blízke. Ornament radu ďalších exemplárov typov Sauerbrunn a Boiu Ib, napríklad meč z Dunaja v Bratislave (*Furmányek/Veljačík/Vladár 1991*, 109; *Novák 1975*, 13) má oproti výzdobe zbrane z Kopčian rad odchýlok, avšak princíp oválu až podkovy na nich ostáva zachovaný. Predmet z Kopčian sa našiel na severnom okraji rozptylu exemplárov s výzdobou podkovovitého i oválneho tvaru.

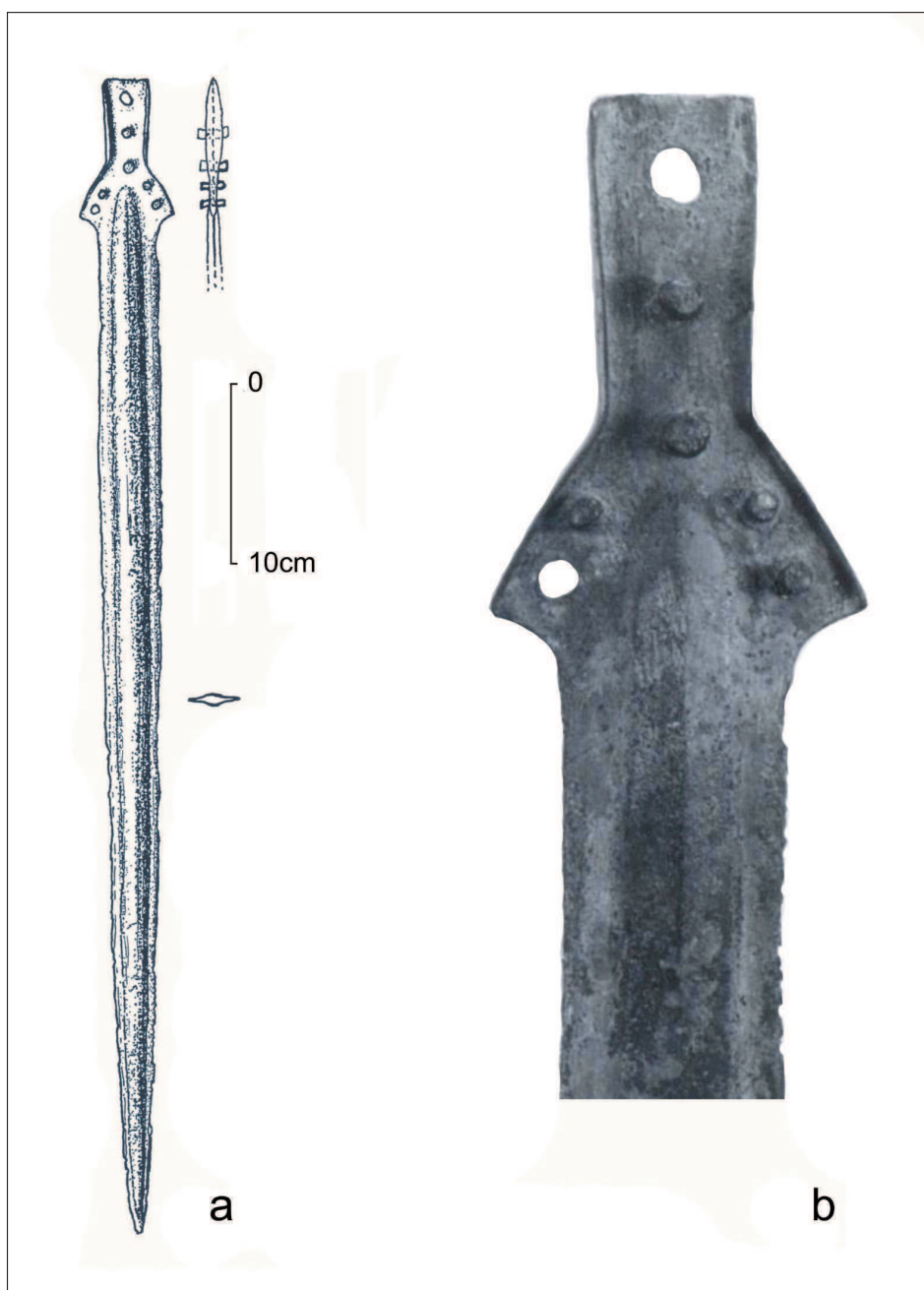
Príslušnosť ku skupine mečov Sauerbrunn-Boiu u exemplárov bez výzdoby (*Kemenzsei 1988*, Taf. 15: 171, 172) alebo s nezachovanou rukoväťou (*Bianco-Peroni 1970*, Taf. 13: 95) nie je jednoznačná, preto ani o ich celkovom počte nepanuje jednotná mienka. Na celom území rozšírenia ich v súčasnosti registrujeme 75-80. Z nich pochádza 11 z hrobov, jeden z jaskyne, predovšetkým však ide o ojedinelé nálezy. Viac ako tretina zo všetkých exemplárov sa našla „v močaristom prostredí“, v rašelinisku, ako aj v korytách riek a potokov (*Hansen 1996*, 105, Abb. 2). Z Talianska z riek Sile a Livenza v oblasti Trevisa, z okolia rieky Piave a ľavobrevia rieky Adige. V zhode so S. Foltinym a V. Bianco-Peroniovou je preto potrebné uvažovať o strategicky dôležitej úlohe severoadriatického prostredia a obchodnej cesty, známej neskôr ako Jantárová cesta už v strednej dobe bronzovej (*Bianco-Peroni 1970*, 12; *Foltiny 1961*, 76, 86, 87; *Foltiny 1965*, 28-29). Na riečne nálezy v súvislosti s obchodom poukázal už J. D. Cowen, ktorý votívnej funkcii mečov pripisoval menší význam (*Cowen 1966*, 287, pozn. 3, 288-289). Ak sledujeme analogické nálezy mečov v Karpatskej kotline, tak v značnom množstve pochádzajú z väčších riek – z Dunaja: Budapešť, Kisapostág, Tass, Tát, Pozsony/Bratislava, zo Železných vrat – z Tiszy: Martfü, Szeged (*Foltiny 1965*, 26; 22, 24, 26, 28; *Mozsolics 1972*, 188; *Bader 1991*, 60), či Moravy: Kopčany? V Slovinsku pochádza jeden exemplár meča skupiny Sauerbrunn-Boiu z riečiska Ljubljani pri Blatnej Brezovici (*Harding 1995*, 23) a ďalší z močiarov v Lavrici (*Schauer 1971*, 21). Keďže horeuvedené rieky umožňovali po väčšinu roka splavovanie lodí, o ich využívaní v dobe bronzovej nemožno pochybovať. Uvedeným konštatovaním však neznižujeme ani ich možný kultový význam vo funkcii obetného daru.

Ani jeden meč skupiny Sauerbrunn-Boiu netvorí súčasť viaczložkového depotu hotových výrobkov, polotovarov alebo zlomkov. Predmety sú nachádzané úplne alebo z väčšej časti zachované. Z hľadiska stavu zachovania má drobný fragment z Kopčian medzi mečmi skupiny Sauerbrunn-Boiu solitérne postavenie. Patina pokrývajúca jeho celý povrch vylučuje, že ku fragmentácii prišlo v recentnej dobe. Patina nemá vodný charakter.

MEČ S JAZYKOVITOU RUKOVÄŤOU Z MALÝCH LEVÁROV (OKR. MALACKY)

I keď meč s jazykovitou rukoväťou z Malých Levárov po prvý raz predložili odbornej verejnosti pred vyše 60 rokmi, jeho nálezové okolnosti nie sú doteraz úplne známe. Meč sa našiel v starom koryte rieky Moravy medzi rokmi 1941–1944, v tzv. priepichu meandra č. 13. V roku 1941 tu začala bratislavská firma Kodl s reguláciou rieky a následnou úpravou brehov podľa projektov vypracovaných v roku 1932 (*Gúth/Gútbová 1997, 97*). „Priepichy meandrov“ označovali dnes spätne ťažko identifikovateľné úseky výstavby vyrovnávaných brehových línií, ktoré tvoria západnú hranicu katastra obce v dĺžke temer 4 km.

Meč z Malých Levárov získal do svojej zbierky amatérsky archeológ Ing. Dezider Tomeček (1895–1964, v rokoch 1939–1944 riaditeľ liehovaru v neďalekej obci Uhorská Ves, v súčasnosti Záhorská Ves), ktorý o meči a ďalších ním získaných nálezoch podal správu v odbornom časopise (*Tomeček 1944-48, 297, obr. 4*). Po smrti D. Tomečka zostal meč v zbierke jeho syna Ing. L. Tomečka, ktorý ho ponúkol na odpredaj Záhorskému múzeu v Skalici³. Pre interpretáciu nálezu je zaujímavá skutočnosť, že spolu s bronzovým mečom boli vybagrované aj dve bronzové ihlice. Jedna z nich, neúplná, rytím zdobená ihlica kruhového prierezu s otvorom v krčku (*Novotná 1980, 55-56*), patrí typologicky do strednej doby mohylovej. Z katastra obce Malé Leváre poznáme i ďalšie nálezy zo strednej doby bronzovej (*Marková/Hránek 2003, 81*).

Obr. 5) Malé Leváre. Mierka: a;

Abb. 5) Malé Leváre. Maßstab: a.

Opis: Bronzový meč s jazykovitou rukoväťou, jazykovitá rukoväť s rovnými okrajmi, s tromi symetricky umiestnenými otvormi pre nity, v dvoch z nich sa nity zachovali. Okrajové lišty jazyka rukoväte sa smerom k záštite zužujú. Na ramenách rukoväte (záštite) sú dve dvojice otvorov pre nity, z nich tri sa dochovali. Čepel rovnomerne sa zužujúca ku hrotu, so stredovým rebrom, ktoré sa smerom k hrotu tiež zužuje. Povrch pokrýva usľachtilá patina zelenej farby. Rozmery: celková dĺžka 61,5 cm (z toho čepel 53,8 cm), maximálna šírka čepele 3,35 cm, maximálna hrúbka čepele 0,75 cm, maximálna šírka rukoväte 5,35 cm, šírka jazyka rukoväte 2,25–2,4 cm, dĺžka nitov 1,2–1,8 cm, hmotnosť 401 gramov. Uloženie: Záhorské múzeum Skalica, evidenčné číslo A-79, prírastkové číslo 108/69 (obr. 5: a-b).

Zbraň, ktorú charakterizuje rovná jazykovitá rukoväť, ramená rukoväte (záštita) lichobežníkovitého tvaru a rovnomerne ku hrotu sa zužujúca čepel odpovedá Sprockhoffovým mečom s rovným jazykom typu Ib (*Sprockhoff 1931*, 8). P. Novák, ktorý zverejnil meč v medzinárodnej edícii, ho zaradil do skupiny s jazykovitou rukoväťou „Formy Smolenice“, pričom sa odvolal na základnú prácu J. D. Cowena (*Novák 1975*, 14). Ten do svojej skupiny „Sombor a Smolenice“ zhromaždil morfológicky značne odlišné exempláre (*Cowen 1966*, 295, Pl. 21), čo viedlo u ďalších autorov k ich nejednotnej klasifikácii. P. Schauer sprvu všetky sústredil do skupiny Asenkofen, časovo zhodnej s rovnomenným mladomohylovým stupňom (*Schauer 1971*, 105), neskôr názor prehodnotil v tom zmysle, že meče typu Smolenice sa môžu vyskytovať skôr, už v strednej dobe mohylovej (*Schauer 1972*, 42). V súhrnnom prehľade slovenskí bádatelia priradili meč z Malých Levárov k typu Sombor-Smolenice a datovali do „vyvinutej strednej doby bronzovej“ (*Furmánec/Veliachik/Vladár 1991*, 109). T. Bader meče typu Sombor-Smolenice rozdelil na variantu Sombor, ku ktorej patria kratšie exempláre s jazykovitým výbežkom rukoväte bez okrajových líst a variantu Orsova s okrajovými lístami, ku ktorým patrí tiež meč zo Smoleníc. Obidve varianty sa vyskytujú v strednej i mladšej dobe mohylovej (*Bader 1991*, 65). Zhodný názor na časové postavenie typu Sombor-Smolenice v strednej a mladšej dobe mohylovej má i B. Sicherl, ktorý k nemu však zhodne s T. Baderom zbraň z Malých Levárov nezaradil (*Sicherl 2004*, 27). B. Sicherl navrhol pre meče Sprockhoffových skupín Ia a Ib nové originálne triedenie vychádzajúce z počtu nitov na jazykovitom výbežku a na ramenách (záštite) rukoväte. Meč z Malých Levárov použil ako príklad varianty B4, spolu s mečmi z Prahy Hloubětína a Sedleca – mohyly 39, vedúcimi nálezmi stupňa C strednej doby bronzovej. Autor naznačil ich možné prežívanie až na záver strednej a počiatok mladšej doby bronzovej (*Sicherl 2004*, 30). Najvernejšia analógia k meču z Malých Levárov pochádza z neznámej lokality na území Maďarska (*Mozsolics 1972*, 188; 189). Vypracovanie jazykovitej rukoväte, ramien (záštity), počet otvorov pre nity (7), ako aj tvar stredového rebra obidvoch exemplárov umožňujú hovoriť o existencii jednej výrobnéj dielne v strednom Podunajsku.

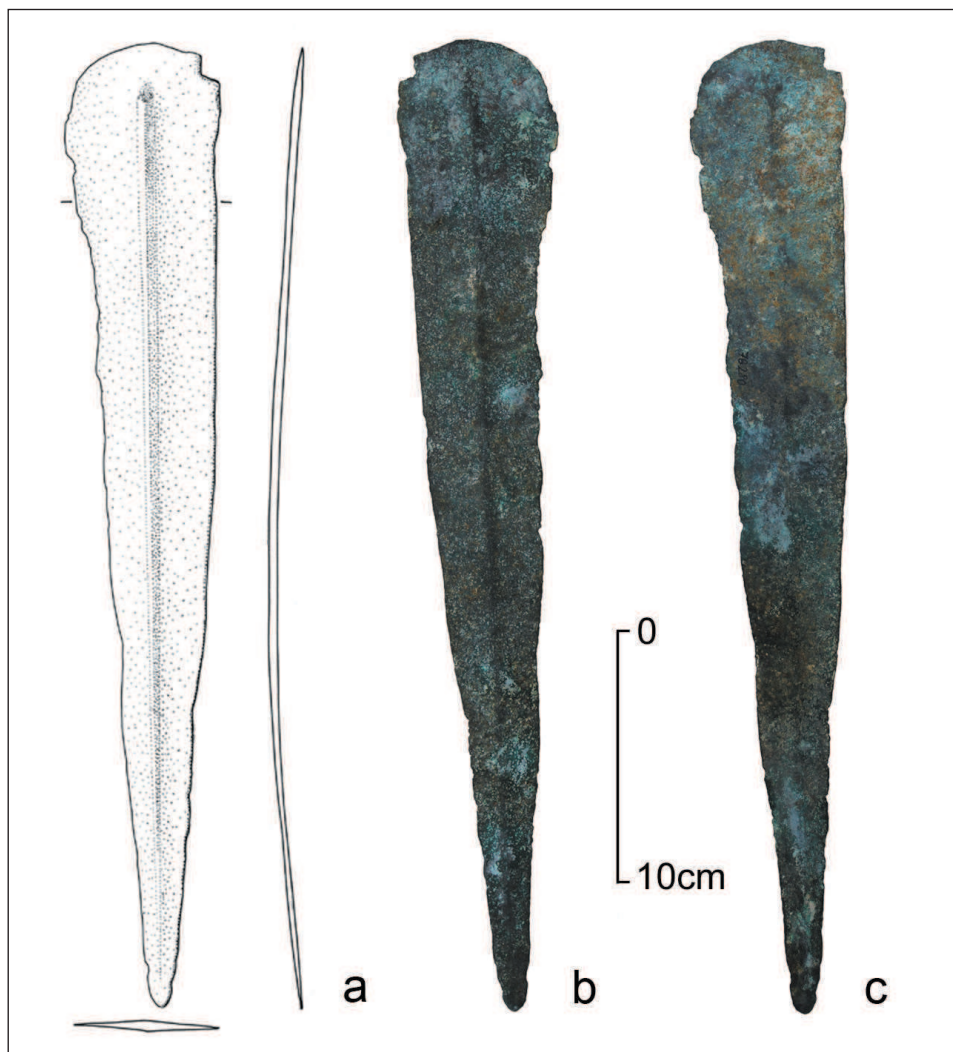
Nakoľko k meču z Malých Levárov nemáme sprievodné nálezy, jeho datovanie je možné len typologickou metódou. U Cowenových mečov Sombor-Smolenice, Sprockhoffových mečov typu Ib i Sicherlové varianty B4 sa predpokladá zhruba zhodná doba používania časovo ohraničená od strednej doby mohylovej po záver doby mohylovej. Neisté datovanie do stredného alebo mladšieho stupňa strednej doby bronzovej v plnej miere platí i pre zbraň z Malých Levárov tvarovo a priestorovo (miesta nálezov sú navzájom vzdialené 35 km) najbližší analogický nález z hrobu zo Smoleníc (*Hampel 1896*, tábla 243). Vyvinutejšie okrajové lišty na meči z Malých Levárov (*Novák 1975*, Taf. 7: 50) ho dovoľujú označiť v porovnaní so smolenickým mečom (*Novák 1975*, Taf. 8: 54) za technologicky pokročilejší. Či to znamená odlišné časové postavenie je otázne.

³ Archív Záhorského múzea Skalica.

POLOTOVAR NETYPICKÉHO BRONZOVÉHO MEČA Z MARIÁNKY (OKR. MALACKY)

V apríli 2012 bola do SNM-AM odovzdaná kovová, patinou pokrytá čepel. Čepel údajne získali v „Novom kameňolome“ narušujúcom južný svah kopca Bazgovič (označovaný aj ako Barania lúka), v katastri obce Mariánka, okr. Malacky. Nálezca J. Sánd našiel čepel v tom istom roku náhodou na halde nasypanej na prvej terase lomu, v ktorom sa ťažilo od 30-tych rokov 20. storočia až do roku 1993. Haldy na najnižšie položennej terase pozostávajú z drobných kúskov vápenitých fylitov a vápenitých hĺn, ktoré tvoria odpad ťažby. Na haldách prvej terasy sa však nachádza tiež iný materiál – stavebná sutina včítane omietky, škridiel a tehál, rovnako pôda so zvyškami koreňov evidentne nie lesná, ktorý na miesto niekto bez povolenia doviezol. Nálezca nedokázal rozhodnúť, či sa predmet získal z pozostatkov ťažby alebo ho doviezli s odpadovým materiálom. Druhú možnosť považujeme tiež za pravdepodobnú, nakoľko medzi lomom a staršou zástavbou v obci sa v posledných rokoch uskutočňuje intenzívna stavebná činnosť meniaci lesné údolie v horskom pásme Malých Karpát na obytnú vilovú štvrť. Súčasťou úprav je terasovanie stavebných pozemkov a odvoz prebytočnej hlíny. V obidvoch možných prípadoch je miesto nálezu na prvej terase Nového kameňolomu sekundárne, pretože sa pred začiatkom ťažby nachádzalo zhruba 20 m pod pôvodným povrchom terénu. Údaj o mieste nálezu uvedený J. Sándom ale nemáme dôvod spochybniť. Nálezca (predtým v múzeu neznámy) odovzdal čepel bezodplatne z vlastnej iniciatívy a ochotne ukázal miesto nálezu. Či už predmet spadol do bývalej ťažobnej jamy z vyššie položených, lomom neporušených častí kopca Bazgovič alebo ho do nej doviezli s odpadom, predpokladáme, že pochádza z blízkeho okolia.

Opis: Čepel z patinovaného kovu nepravidelne sa zužujúca od tyla ku hrotu. Obrys má nesúmerný, bez stôp odsadenia alebo brúsenia ostriá. Tyla má zaoblené, bez známok po otvoroch na nity. Od hrotu, temer po tylo prebieha stredom predmetu obojstranne vystupujúce rebro. Prierez predmetu tvorí kosoštvorec s vystupujúcim stredovým rebrom. Povrch pokrýva drsná korózia prevažne zelenej farby, prechádzajúca miestami do hnejej a sivej (obr. 6: a-c). Rozmery: celková

Obr. 6) Mariánka, bronzová čepeľ.
Abb. 6) Mariánka, Bronzeklinge.

dĺžka 39,4 cm, maximálna šírka 6,3 cm, maximálna hrúbka 0,42 cm, hmotnosť 195 g. Uloženie: SNM-AM, inventárne číslo: AP 76 280. Z predmetu bola odobraná vzorka na analýzu ručným roentgenovým analyzátorom. Ukázalo sa, že pozostáva zo 61% meď a 38% arzénu, v stopových množstvách je zastúpené železo, nikel a vanád (obr. 7).

Na základe rozmerov, tvaru a prierezu označujeme artefakt z Mariánky ako čepeľ krátkeho meča. Charakterizuje ju predovšetkým materiál, ktorého základné a temer jediné zložky tvoria meď a arzén. Predmet nájdený v sekundárnej polohe sa môžeme pokúsiť časovo zaradiť len na základe morfológických znakov. K tým patria rozmery (dĺžka temer 40 cm) a obrys zužujúci sa od zaobleného tyla rovnomerne ku hrotu, čím pripomína bodné zbrane zo staršej doby bronzovej. Tento dojem umocňuje stredové rebro zužujúce sa a miznúce v oblasti tyla. Vzhľadom k dĺžke má čepeľ nepomerne malú hrúbku. Na základe tvaru a rozmerov pripomína predmet z Mariánky niektoré dlhé dýky či krátke meče so zaobleným tylom vyskytujúce sa v širokej oblasti strednej Európy. Ich prvé formy nájdeť už v hroboch záverečného stupňa koštianskej kultúry (*Vladár 1974*, 30, Taf. 3: 50). Tvarovo k nim patria exempláre z Vinjani na Sopi z Bosny (*Harding 1995*, 11, Taf. 1: 1), z Budapešti, časti Rákos a z Dunaja pri Pilismaróte v Maďarsku (*Kemenczei 1988*, 11, Taf. 2: 15, 18), i dlhé dýky z Bracoviec (okr. Michalovce) na Slovensku (*Vladár 1974*, 37, Taf. 4: 90), Pokiaľ sú uvedené zbrane datované sprievodnými nálezmi alebo na základe rytej výzdoby, patria do staršej doby bronzovej, zväčša do jej záverečného úseku. Žiadna z nich nedosahuje dĺžku čepele z Mariánky. Dýky a krátke meče z počiatku strednej doby bronzovej sú často dlhšie ako starobronzové, avšak obohacuje ich zložitejší obrys s odsadením rozšírenej platničky (tyla, záštity) slúžiacej na prchytenie drevenej rukoväte, aký na čepeľi z Mariánky nie je. Isté príbuzné prvky k nej nájdeť na 46 cm dlhom meči so zaobleným tylom opatreným štyrmi nitmi z hrobu č. 21 z hornorakúskeho Gmundenu, patriacemu do stupňa B2 strednej doby bronzovej (*Willvonseder 1937*, 87, 325, Taf. 40: 1). Myslíme si, že stotožnenie čepele z Mariánky s niektorým už definovaným typom bronzových zbraní nie je v súčasnosti možné. Jej priradenie ku krátkym mečom z počiatku strednej doby bronzovej považujeme za najmenej problematické riešenie datovania. Rozpaky neodstraňuje ani zloženie kovu, meď s mimoriadne vysokým podielom arzénu.

Sample ID	Kopčany 1	Kopčany 2	Kopčany 3	Mariánka 1	Mariánka 2	Mariánka 3
Units	ppm	ppm	ppm	ppm	ppm	ppm
Alloy1	CuSn12 : *2.84	CuSn12 : *2.50	CuSn12 : *2.84	Pt : *3.15	Pt : *3.15	Pt : *3.15
Alloy2	No Match : *4.69	No Match : *4.69	No Match : *4.69	Rh : *3.15	Rh : *3.15	Rh : *3.15
Mg	1	1	1	1	1	1
Al	0,86	0,86	0,86	0,86	0,86	0,86
Si	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99
P	1	1	1	1	1	1
S	4403,99	4046,26	4379,29	1	1	1
Ti	1140,02	1122,63	1083,52	0,91	0,91	0,91
V	675,68	765,76	712,23	108,1	100,14	82,09
Cr	248,55	464,13	456,59	0,97	75,63	0,97
Mn	0,97	0,97	0,97	0,97	0,97	0,97
Fe	562,27	432,49	586,73	211,11	257,22	187,25
Co	167,1	170,85	172,98	1	1	1
Ni	2616,78	2607,85	2688,45	1	63,74	102,66
Cu	814047,88	815298	814175,75	610573	618944,81	617342,94
Zn	1,01	1,01	1,01	1	1	1
As	49582,68	50224,73	49151,47	389083,13	380535,81	382261,41
Se	1	1	1	1	1	1
Zr	1	1	1	1	1	1
Nb	1	1	1	1	1	1
Mo	1	1	1	1	1	1
Ru	1	1	1	1	1	1
Pd	1	1	1	1	1	1
Ag	1	1	1	1	1	1
Cd	1	1	1	1	1	1
Sn	125512,81	124059,09	125770,48	1	1	1
Sb	1024,53	724,44	804,6	1	1	1
W	1	1	1	0	0	0
Au	0	0	0	1	1	1
Hg	1	1	1	1	1	1
Pb	1	66,89	1	1	1	1
Bi	1	1	1	1	1	1

Obr. 7) Výsledky spektrálnej analýzy.
Abb. 7) Metallographische Analyse.

Na čepeľi z Mariánky nenájdeme otvory na nity ani konečnú úpravu ostria dokutím či zabrúsením, takže je zrejme, že nejde o funkčný výrobok. Môžeme ju označiť za nedokončený polotovár. Teoreticky sa nedá vylúčiť ani možnosť, že slúžila ako symbolický predmet bez praktickej funkcie, zhodne ako votívne meče v dobe bronzovej na Kréte (*Kilian-Dirlmeier 1993*, 11). Miesto nálezu – Nový kameňolom – sa nachádza v bezprostrednom okolí archeologickej lokality na temene vrchu Bazgovič. Areál opevnený valom s drevenou konštrukciou (vo vzdialenosti zhruba 250 m od údajného miesta nálezu) bol archeologicky skúmaný J. Paulíkom zo SNM-Archeologického múzea v Bratislave v rokoch 1986-1990 (*Paulík 1987*, 84; *1992*, 86). Výskum ukázal, že hradisko patrí mladšiemu stupňu velatickej kultúry (HA1–HA2/HB1). Na lokalite sa našli aj kamenné neolitické nástroje a torzo neskororománskej zdobenej medenej misy (*Hlavenková 2010*, 33). Polotovár krátkeho meča nemôžeme spojiť so žiadnym z identifikovaných období osídlenia.

⁴ Za sprostredkovanie kontaktu s Doc. Jánom Sándom, CSc. ďakujeme pracovníkom SNM, RNDr. A. Šefčákovej, PhD a PhDr. V. Turčanovi.

Záver

Región Záhoria v slovenskej časti Pomoravia bol v staršej dobe bronzovej osídlený nositeľmi kultúry Chlovice-Veselé, nitrianskej kultúry, únětickkej a maďarovskej kultúry, počas strednej doby bronzovej nositeľmi stredodunajskej mohylovej kultúry, v mladšej a neskorej dobe bronzovej velatickej a podolskej kultúry. V príspevku analyzované bronzové meče a ich fragmenty sa nenašli so sprievodným materiálom, umožňujúcim presné kultúrne určenie. Priradiť ich k vyššie uvedeným kultúram môžeme len s istou rezervou na základe datovania. Unikátnu čepeľ z Mariánky je pritom problematické stotožniť s niektorou skupinou pravekých zbraní vôbec. Ak je jej časové zaradenie na počiatok strednej doby bronzovej správne, vyrobili ju nositelia záverečného stupňa kultúrneho okruhu Maďarovce-Väteřov-Böheimkirchen alebo počiatočného stupňa stredodunajskej mohylovej kultúry. Zbrane z Kopčian, Malých Levárov

a Devínskej Novej Vsi zastupujú vývojovú radu mečov s jazykovitou rukoväťou od ich predchodcov, prvého výskytu až po vrchol rozvoja v období starších popolnicových polí. Pokým prvé dva môžeme s veľkou pravdepodobnosťou pripísať nositeľom stredodunajskej mohylovej kultúry, tretí vyrobili najskôr nositelia raného alebo staršieho stupňa velatickej kultúry. Tým pripisujeme s rezervou tiež fragment čepele meča z Dojča. Z opačnej strany rieky z rakúskeho Pomoravia pochádza prekvapivo málo mečov. Jediný nám známy fragment s jazykovitou rukoväťou našli spolu s dvomi kopijami so stupňovitou profiláciou listu v Mannersdorfe a. d. March (*Schauer 1971*, 191, Taf. 90: 592).

Je zaujímavé, že z regiónu Záhoria i z dolného Pomoravia nepoznáme ani jeden meč s odlievanou kovovou rukoväťou. Nepochybujeme však, že v budúcnosti sa zbrane tejto konštrukcie na Záhori vyskytnú. Už rozšírenie najrannejších mečov s „plnou rukoväťou“ medzi Sedmohradskom a Škandináviou viedlo k úvahe, že ich vyrábali a používali i na strednom Dunaji, kde sa nezachovali kvôli špecifickým miestnym spôsobom deponovania. Práve Pomoravie, ktorého súčasťou je aj Záhorie mohlo zohrávať pri šírení mečov typu Hajdusámson-Apa severným smerom dôležitú úlohu (*Sieberl 2004*, 47). V strednom Podunajsku, do ktorého oblasť kultúrne a geograficky patrí, sa vo vzdialenosti do 50 km od Záhoria našli aj typologicky o niečo mladšie meče s odlievanou rukoväťou typu Au v Zurndorfe a na eponymnej lokalite Au am Laithagebirge (*Krämer 1985*, 9). Stredobronzový je pravdepodobne i vyvinutejší exemplár z Váhu pri Piešťanoch (*Bartík 1998*, 421; *Sieberl 2004*, 35). Mimoriadna forma meča s odlievanou rukoväťou z 35 km vzdialených Dolných Zeleníc (okr. Hlohovec) typologicky patrí už na počiatok kultúr popolnicových polí a je blízka mečom typu Riegsee (*Bartík 1998*, 419). V budúcnosti môžeme na Záhori očakávať nálezy uvedených mečov, práve tak i mečov s osemhrannou rukoväťou.

Ani jeden z piatich artefaktov zo Záhoria nebol nájdený v hrobe, depote alebo s väzbami na súveké sídlisko. U meča z Mariánky nálezové okolnosti nepoznáme, fragment z Dojča pokladáme za ojedinelý nález. Zvyšné tri sa spôsobom nálezu v rieke (Devínska Nová Ves, Malé Leváre) či miestom nálezu v inundácii (Kopčany) pripájajú ku skupine bodných a sečných bronzových zbraní, pre ktoré je močaristé nálezové prostredie typické.

LITERATÚRA

- Bader 1991* – T. Bader: Die Schwerter in Rumänien. PBF IV-8, Stuttgart.
- Bartík 1998* – J. Bartík: Nové riečne nálezy – bronzové meče z Váhu. Neue Flußfunde – Bronzeschwerter aus der Waag. Slov. Arch 45, 419-430.
- Bartík 2012* – J. Bartík: Čas kovových zbraní a šperkov. Das Zeitalter der Metallwaffen und Schmuckstücke. In: Dejiny Bratislavy od počiatkov do prelomu 12. a 13. storočia. Bratislava, 103-129.
- Benkovský-Pivovarová 2005* – Z. Benkovský-Pivovarová: Zum „Grab 3“ von Leobersdorf in Niederösterreich. Východoslovenský pravek VII, 7-10.
- Bianco-Peroni 1970* – V. Bianco-Peroni: Die Schwerter in Italien. Le Spade nell' Italia continentale. PBF IV-1, München.
- Brezina 2010* – P. Brezina: O zabudnutej holičskej firme na ťažbu štrku na rieke Morave. Storočie života holičskej rodiny Vrbovských. In: Záhorie, XIX-6, 10-15.
- Bronček 1950* – F. Bronček: Meče z oblasti stredodunajskej mohylovej kultúry na Slovensku. Epées de la civilisation des tumuli de l' époque moyenne du bronze en Slovaquie. In: Obzor Praehist. 14, 377.
- Colquhoun/Burgess/Northover 1988* – I. Colquhoun/C. B. Burgess/P. Northover: The swords of Britain. PBF IV-5, München.
- Cowen 1966* – J. D. Cowen: The Origins of the Flange-hilted Sword of Bronze in Continental Europe. Proc. Prehist. Soc. 32, 262-312.
- Eisner 1935* – J. Eisner: Prehistorický výzkum na Slovensku a v Podkarpatské Rusi roku 1934. Sbor. MSS 29, 51-80.
- Foltiny 1961* – S. Foltiny: Ein neuer Beitrag zur Frage der Siebenbürgen, dem Ostalpengebiet und Nordostitalien während der mittleren Bronzezeit. Arch. Austriaca 29, 1961, 76-95.
- Foltiny 1965* – S. Foltiny: Zu einigen mittelbronzezeitlichen Langdolchkligen aus Südostmitteleuropa und Nordostoberitalien. Arch. Austriaca 38, 21-30.
- Furmánek/Veljačik/Vladár 1991* – V. Furmánek/L. Veljačik/J. Vladár: Slovensko v dobe bronzovej. Die Slowakei in der Bronzezeit. Veda, SAV, Bratislava.
- Gúth/Gúthová 1997* – T. Gúth/H. Gúthová: Levárky. Publikácia k 620. výročiu prvej písomnej zmienky o dedine. Liečreh Gúth, Bratislava.
- Hampel 1886* – J. Hampel: A Bronzkor Emlékei Magyarhonban I. Budapest.
- Hampel 1896* – J. Hampel: A Bronzkor Emlékei Magyarhonban III. Budapest.
- Hansen 1996* – S. Hansen: Recenzia T. Kemenczei, Die Schwerter in Ungarn I, PBF IV-6; Die Schwerter in Ungarn II, PBF IV-9, Prähist. Zeitschr. 71, 102-106.
- Hänsel 1968* – B. Hänsel: Beiträge zur Chronologie der mittleren Bronzezeit im Karpatenbecken. Bonn.
- Harding 1995* – A. Harding: Die Schwerter im ehemaligen Jugoslawien. PBF IV-14, Stuttgart.
- Hlavenková 2010* – L. Hlavenková: Hradisko kultúry stredodunajských popolnicových polí v Mariánke – 1. časť (Typologicko-chronologická analýza). Die Höhensiedlung der mitteldonauländischen Urnenfelderkultur in Mariánka – 1. Teil (Eine typologisch-chronologische Analyse). Zb. SNM 104, Archeológia 20, 33-45.
- Holste 1953* – F. Holste: Die bronzezeitlichen Vollgriffschwerter Bayerns. München.
- Janšák 1986* – Š. Janšák: Brány do dávnoveku. Tatran Bratislava.
- Katkinová 1994* – J. Katkinová: Osídlenie Záhorskej nížiny v období kultúry popolnicových polí a v dobe halštatskej vo vzťahu k prírodným podmienkam. Besiedlung der Záhorie-Niederung während der Urnenfelder- und Hallstattzeit in Bezug zu naturräumlichen Bedingungen. Slov. Arch. 52, 335-365.

- Kemenczei 1988* – T. Kemenczei: Die Schwerter in Ungarn I. PBF IV-6, München.
- Kilian-Dirlmeier 1993* – I. Kilian-Dirlmeier: Die Schwerter in Griechenland (außerhalb Peloponnes), Bulgarien und Albanien. PBF IV-12, Stuttgart.
- Knotek 2006* – I. Knotek: Kraj medzi Karpatmi a Moravou. Nové Zámky.
- Krämer 1985* – W. Krämer: Die Vollgriffschwerter in Österreich und der Schweiz. PBF IV-10, München.
- Laue 1985* – S. Laue: Das namengebende Schwert vom „Typ Sauerbrunn“. WAB 71, 57-63.
- Marková/Hránek 2003* – K. Marková/P. Hránek: Další nálezisko v Malých Levároch. Weitere Fundstelle in Malé Leváre. AVANS 2002/2003, 81.
- Mozsolics 1972* – A. Mozsolics: Újabb kardleletek a Magyar Nemzeti Múzeumban. Arch. Ért. 99, 188-201.
- Mozsolics 1973* – A. Mozsolics: Bronze und Goldfunde des Karpatenbeckens. Depotfundhorizonte von Forró und Ópályi. Budapest.
- Mozsolics 1985* – A. Mozsolics: Bronzefunde aus Ungarn. Depotfundhorizonte von Aranyos, Kurd und Gyermely. Budapest.
- Müller-Karpe 1980* – H. Müller-Karpe: Handbuch der Vorgeschichte. Band IV Bronzezeit. München.
- Nevizánsky/Trugly 2004* – G. Nevizánsky/S.Trugly: Meč z jazykovitou rukoväťou z Komárna. Griffzungenschwert aus Komárno. AVANS 2003/2004, 141, Obr. 96.
- Novák 1975* – P. Novák: Die Schwerter in der Tschechoslowakei I. PBF IV-4, München.
- Novotná 1970* – M. Novotná: Die Bronzehortfunde in der Slowakei. Spätbronzezeit. Bratislava.
- Novotná 1980* – M. Novotná: Die Nadeln in der Slowakei. PBF XIII-6, München.
- Novotná 1993* – M. Novotná: Doba bronzová. In: Najstaršie dejiny Bratislavy. zost. Tatiana Štefanovičová, Bratislava, 80-115.
- Ožďáni 1985* – O. Ožďáni: 1985: Terénny prieskum v okrese Senica. Geländebegehung im Bezirk Senica. AVANS 1984/1985, 180-181.
- Paulík 1962* – J. Paulík: Bronzový meč z Trakovíc. Hallstattzeitliches Bronzeschwert aus Trakovice. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 119-122
- Paulík 1962a* – J. Paulík: Dva nové bronzové meče s jazykovitou rukoväťou na Slovensku. Zwei neue Griffzungenschwerter aus der Slowakei. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 58-64.
- Paulík 1962b* – J. Paulík: Nový bronzový meč typu Riegsee zo Slovenska. Ein neues Bronzeschwert vom Typus Riegsee aus der Slowakei. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 117-118.
- Paulík 1965* – J. Paulík: Súpis medených a bronzových predmetov v Okresnom vlastivednom múzeu v Rimavskej Sobote. Verzeichnis der Kupfer- und Bronzegegenstände im heimatkundlichen Museum zu Rimavská Sobota. Štud. Zvesti AÚ SAV 15, 19-106.
- Paulík 1968* – J. Paulík: Panzer der jüngeren Bronzezeit aus der Slowakei. Ber. RGK 49, 41-61.
- Paulík 1987* – J. Paulík: Výskum velatického hradiska v Marianke. Untersuchung des velaticer Burgwalls in Marianka. AVANS 1986/1987, 84.
- Paulík 1988* – J. Paulík: K bojovníckemu výstroju v mladšej dobe bronzovej. Zur Kriegerausrüstung in der jüngeren Bronzezeit. Zbor. SNM 81, Hist. 28, 11-25.
- Paulík 1992* – J. Paulík: Pokračovanie výskumu v Marianke. Fortsetzung der Grabung in Mariánka. AVANS 1990/1992, 86.
- Polla 1991* – B. Polla (zost.): Archeologická topografia Bratislavy. Bratislava.
- Říha 1980* – M. Říha: Žárový hrob středodunajské mohylové kultury v obci Dojč. Ein Brandgrab der Mitteldonauländischen Hügelgräberkultur in der Gemeinde Dojč. AVANS 1979/1980, 192.
- Schauer 1971* – P. Schauer: Die Schwerter in Süddeutschland, Österreich und der Schweiz I. PBF IV-2, München.
- Schauer 1972* – P. Schauer: Frühe Griffzungenschwerter. Jhrb. RGZM 19, 19-44.
- Sicherl 2004* – B. Sicherl: Studien zur mittelbronzezeitlichen Bewaffnung in Tschechien, dem nördlichen Niederösterreich und der südwestlichen Slowakei. UPA 107, Bonn.
- Sprockhoff 1931* – E. Sprockhoff: Die germanischen Griffzungenschwerter. Berlin und Leipzig.
- Točík/Paulík 1960* – A. Točík/J. Paulík: Výskum mohyly v Čake v rokoch 1950-51. Die Ausgrabung eines Grabhügels in Čaka in den Jahren 1950-51. Slov. Arch. 8, 59-124.
- Tomeček 1944-48* – D. Tomeček: Archeologický výskum na dunách v okolí Uhorskej Vsi. In: Sbor. MSS 38-42, 284-297, obr. 4.
- Veliáčik 1999* – L. Veliáčik: Meč s jazykovitou rukoväťou z Podľuzian. Štud. Zvesti AÚ SAV 33, 149-154.
- Vladár 1974* – J. Vladár: Die Dolche in der Slowakei. PBF VI-3, München.
- Willvonseder 1937* – K. Willvonseder: Die mittlere Bronzezeit in Österreich. Wien – Leipzig.

PhDr. Juraj Bartík, PhD
SNM Archeologické múzeum
Žižkova 12, P.O. BOX 13, 810 06 Bratislava
bartik@snm.sk, archeolog@snm.sk

PhDr. Robert Bača
Záborské múzeum
Námestie slobody 13, 909 01 Skalica
robert.baca@mail.t-com.sk, zaborskemuzeum@zaborskemuzeum.sk

DIE BRONZESCHWERTER AUS ZÁHORIE

JURAJ BARTÍK – ROBERT BAČA

Das Thema der Ausrüstung der Krieger der Bronzezeit stand immer im Vordergrund des Interesses von J. Paulík, besonders die Schilde und die Schutzpanzer. Unsere Studie, gewidmet seinem Andenken, veröffentlicht neue Funde von Bronzeschwertern und analysiert die schon früher bekannte Exemplare, die von der am westlichsten gelegener Region der Slowakei – Záhorie, stammen (Abb. 1).

Schwert vom Typ Reutlingen aus Bratislava – Devínska Nová Ves (Bez. Bratislava)

Das Griffzungenschwert wurde im Jahr 1934 im Fluss Morava (March) gefunden. In der ursprünglichen Publikation hat ihn F. Brouček (Brouček 1950, 377) kulturell in die Periode der Hügelgräberkulturen zugeordnet, ein Vierteljahrhundert darauf hat ihn P. Novák (Novák 1975, 29) in die Kategorie „seltene Bronzeschwerter mit Zungengriff und nicht festgestellte Bruchstücke“ eingereiht. Das Schwert ist in der Gegenwart verschollen.

Beschreibung: Das Schwert hatte eine Klinge mit parallel laufenden Schneiden, die sich im letzten Viertel ihrer Länge symmetrisch zu der Spitze verengt haben. Die Heftschultern hatten einen wenig gerundeten, bzw. fast geraden Umriss, am Heftbogen waren je drei ausgedehnte Kreisöffnungen für die Niete. Die Griffzunge hatte einen Umriss mit mäßig konvexen Rändern, verstärkt mit Leisten. Im Zungengriff, beendet mit Ausläufern in Form eines „Schwalbenschwanzes“, waren keine Öffnungen für die Niete. Auf der erhaltenen Skizze (Abb. 2: b) und teilweise auf der Fotografie (Abb. 2: a) kann beobachtet werden, dass die Klinge von dem Auffangbogen bis zur Spitze ein breites Walzstück, abgesetzt von der Schneide, verstärkte. Die zugänglichen Informationen berichten nicht über die Querschnitte der Klinge und der Griffzunge, nicht mal über die Oberflächenbearbeitung und der Patina des Artefaktes. Anhand der Zeichnung und der Fotografie vermuten wir nur, dass die Klinge einen linsenartigen Querschnitt mit abgesetzter Schärfe hatte. Die Gesamtlänge der Waffe ist bekannt – 56 cm, die größte Breite an der Stelle der Schulter war 4,5 cm und die Breite der Klinge in der Mitte des Schwertes war 3,2 cm. Unterlagen über Dicke der Klinge und des Griffs, wie auch über Gewicht des Artefaktes, fehlen. Keine der Quellen erwähnt Verzierung der Klinge durch Ritzen, unklar ist die Existenz einer Niete in einer der Öffnungen des Heftbogens, den F. Brouček erwähnt, doch auf der von ihm publizierten Fotografie und auch auf der Skizze von L. Kraskovská (Abb. 2: a-b) ist er nicht zu finden.

Ein Schwert mit ähnlicher Form der Klinge und des Griffs stammt aus dem Depot von Bronzen aus Rimavská Sobota, den A. Mozsolics (Mozsolics 1973, 171, 173) in den Horizont der Depots Ópályi und M. Novotná (Novotná 1970, 114) in die frühe Stufe der Urnenfelder eingereiht hat. P. Schauer (Schauer 1971, 127) hat das Schwert aus Rimavská Sobota zu den Exemplaren mit dem Zungengriff vom Typ Annenheim, die von Norddeutschland bis Norditalien, Kroatien und Slowenien verbreitet waren, zugeordnet. Anhand der Begleitfunde verbinden die Forscher einen Teil der Exemplare mit der Abschlussstufe der Hügelgräberkulturen, andere mit dem Anfang der Urnenfelderkulturen (Schauer 1971, 128; Harding 1995, 32; Bianco-Peroni 1970, 56; Taf. 17:122-123, 126; Kemenczei 1988, 47, Taf. 21:215, 217). Zu dem Fund aus Devínska Nová Ves gibt es eine fast identische Waffe aus dem Depot aus der Gemeinde Gemer. Anhand ihr hat P. Schauer die Variante Gemer benannt, ausgesondert von der Gruppe der Schwerter vom Typ Reutlingen. Er hat betont, dass sie sich von den Schwertern vom Typ Annenheim entwickelt konnten (Schauer 1971, 139).

Das verschollene Schwert aus Devínska Nová Ves ordnen wir zu den Schwertern vom Typ Reutlingen, Variante Gemer, mit der Datierung in die frühe oder ältere Stufe der Urnenfelder.

Fragment einer Schwertklinge aus Dojč (Bez. Senica)

Das Fragment einer Schwertklinge wurde auf der rechtsseitigen Terrasse des Flusses Myjava gefunden. Der Stand des Schwertes schließt Spuren nach Deponierung im sumpfigen Milieu aus. Vorläufig bezeichnen wir es als Einzelfund.

Beschreibung: Fragment einer bronzenen Schwertklinge mit abgebrochener Spitze und Griff. Auf beiden Seiten ist eine breite, plastisch hervorragende Mittelrippe, die sich in Richtung Spitze verengt, erhalten. Die Kanten des Schwertes sind scharf, ohne Spuren nach Schmiedearbeit. Das Schwert hat im Profil eine gewellte Form. Grüne edle Patina. Maße: erhaltene Länge 21,9 cm, maximale Breite 3,5 cm, minimale Breite 1,4 cm, Dicke 0,9 cm, Gewicht 216 g (Abb. 3). Die Klinge des Bronzeschwertes erlaubt nicht sein ursprüngliches Aussehen zu rekonstruieren. Die chronologische Einreihung des Fragmentes ist mit der mittleren und jungen Bronzezeit begrenzt. Die Lokalität befindet sich auf einem wichtigen urzeitlichen Kommunikationsweg, im Mittelalter als Česká cesta (Tschechischer Weg) bekannt. Von der breiteren Umgebung der Fundstelle ist ein Brandgrab der mitteldanubischen Hügelgräberkultur und Siedlungsfunde aus der jüngeren Bronzezeit bekannt. Deponierung: Záhorské múzeum in Skalica.

Fragment eines Schwertes der Gruppe Sauerbrunn-Boiu aus Kopčany (Bez. Skalica)

Den Fund gewann man von der Flur Jazerá-šutrovňa (Seen-Schotterwerk), wahrscheinlich im Zusammenhang mit der Förderung der Flussschotter. Die Schotterbrüche befinden sich in einer Entfernung von ca. 600 bis 800 m von dem in der Gegenwart künstlich geradegerichtetem Lauf des Flusses Morava (March). Wie die historischen Karten zeigen, hat der Fluss in diesem Gebiet in der Vergangenheit zahlreiche sich ändernde Mäander gebildet.

Beschreibung: Fragment eines Metalls unregelmäßigen Umrisses mit einem Rhombus-Querschnitt und niedriger hervortretender Rippe (Abb. 4: a-c), der Umriss ist auf allen Seiten durch Umbrechung geändert. Auf der hinteren Seite hat sich die ursprüngliche Oberfläche nicht erhalten, sie wird von hellgrüner Tiefenkorrosion bedeckt. Zwei Dreier von tiefen schrägen Rillen, die den Gegenstand von der hinteren Seite zieren, bilden Reste der Verzierung der Klinge (Abb. 4: a). Auf der vorderen Seite ist größtenteils die ursprüngliche Oberfläche, bedeckt mit dunkelgrüner, stellenweise sich ablösender Patina, kombiniert mit Punktkorrosion, erhalten. Den Rand der Vorderseite begrenzen im unteren Teil Dreier von schrägen Rillen, ebenfalls wie auf der Rückseite (Abb. 4: b-c). Die Oberfläche der Vorderseite bedeckt ein geritztes Ornament, bildend eine hufeisenförmige Formation zusammengestellt aus fünf in sich versunkenen Zonen kombiniert mit leeren Flächen. Drei Bögen bilden feine Bündel von gleichlaufenden fein geritzten Linien, den Raum zwischen ihnen erfüllen zwei Bögen aus strahlartig geordneten kurzen Rillen. Die Basis des Ornamentes bildet ein Dreier von waagerechten Linien mit aufgesetzten kurzen Ritzen, erfüllt mit einem Bogen. Aus der Basis „hängende“ spiegelartig orientierte Dreier von schrägen Rillen und Dreier ebenso orientierten Zonen sind von Paaren von Rillen begrenzt und mit kurzen Ritzen erfüllt. Das Ornament über der Basis ist fast vollständig, unter der Basis wird es durch einen Bruch beendet (Abb. 4: c). Maße: 37x26x6 cmm, Gewicht: 17 g. Vom Fragment wurde ein Muster für die Analyse mit einem Hand-Roentgen-Analysator entnommen. Es hat sich gezeigt, dass die Grundelemente der Legierung Kupfer und Zinn sind, die von weiteren neun Elementen ergänzt werden (Abb.7). Deponierung: Slowakisches Nationalmuseum-Archäologisches Museum Bratislava (weiter SNM-AM).

Das Fragment aus Kopčany lässt sich dank des erhaltenen geritzten Ornamentes (Abb. 4: 2-3) zu der einzigartigen Gruppe der Waffen der Gruppe Sauerbrunn-Boiu sicher einreihen. Anhand der Herstellung des Griffs teilen sich diese auf Schwerter mit Plattengriff und mit Zungengriff, unter welche man die Übergangsexemplare einreicht. Die Forschung benutzt für ihre unterschiedlich entwickelte Typen und Varianten seit dem Anfang des 20. Jahrhunderts bis zur Gegenwart mehr als 15 Bezeichnungen (Foltiny 1961, 82, 84; Cowen 1966, 269; Schauer 1971, 20; Hänsel 1968, 37; Bianco-Peroni 1970, 8; Kemenczei 1988, 36; Bader 1991, 61). Die Ansichten auf die chronologische Stellung der Waffen der Gruppe Sauerbrunn-Boiu im Sinne des ersten Vorkommens und des Abschlusses ihrer Verwendung bewegen sich in den Stufen B und C der mittleren Bronzezeit. Anhand des Raumes ihres Vorkommens im mittleren Donaugebiet, Siebenbürgen und in Norditalien wird vorausgesetzt, dass die Schwerter vom Typ Sauerbrunn-Boiu im Ostalpengebiet, im westlichen und östlichen Teil des Karpatenbeckens wie auch im ostvenezianischen Raum hergestellt wurden (Schauer 1971, 22, 97; Kemenczei 1988, 40; Bianco-Peroni 1970, 44; Hänsel 1968, 38). Die Verbreitung der Schwerter vom Typ Sauerbrunn-Boiu wird für Beleg von intensiven Kontakten zwischen dem mittleren Donaugebiet und der nördlichen Adria gehalten (Foltiny 1961, 76).

Hinsichtlich des Erhaltszustandes als einziges verwendbares Merkmal für die weitere Klassifikation des Gegenstandes aus Kopčany ist das geritzte Ornament (Abb. 4: b-c). Am Heftausschnitt der Querlinien der Schwerter der Gruppe Sauerbrunn-Boiu, begrenzt durch Heftbogen, sind mit einer Ausnahme von vereinzelt unverzierten Exemplaren zwei charakteristische Motive vertreten: ein ovaler bis hufeisenförmiger und ein doppelspiralbrillenförmiger. Während die doppelspiralförmige für die Schwerter vom Typ Boiu Ia und Boiu II charakteristisch sind, die ovalen bis hufeisenförmige, deren Repräsentant auch das Ornament am Fragment aus Kopčany ist, finden wir nur auf den Schwertern, die J. D. Cowen als Typ Sauerbrunn und Typ Boiu Ib bezeichnete. Aus dem erwähnten haben wir keinen Grund zu zweifeln, dass das Fragment aus Kopčany Bestandteil eines Schwertes vom Typ Sauerbrunn oder vom Typ Boiu Ib war. Wie die spiegelartig orientierten Dreier von Rillen und kurzen Rillen der ausgefüllten Zonen, platziert im unteren Teil der Verzierung, zeigen (Abb. 4: c), hatte auch das Schwert aus Kopčany einen verzierten oberen Teil der Klinge. Die Zugehörigkeit zu der Gruppe der Schwerter Sauerbrunn-Boiu bei den Exemplaren ohne Verzierung (Kemenczei 1988, Taf. 15:171, 172) oder mit nicht erhaltenem Auffangteil des Griffs (Bianco-Peroni 1970, Taf. 13:95) ist nicht eindeutig, deshalb ist auch keine einheitliche Ansicht über ihre Gesamtzahl. Auf dem ganzen Gebiet ihrer Verbreitung registrieren wir in der Gegenwart 75 – 80 Stücke. Davon stammen 11 aus Gräbern, ein aus einer Höhle, doch vor allem handelt es sich um Einzelfunde. Mehr als ein Drittel aller Exemplare wurde im „sumpfigen Milieu“, im Torfmoor, wie auch in den Fluss- und Bachbetten gefunden (Hansen 1996, 105, Abb. 2). Auf den Zusammenhang der Flussfunde mit Handel hat J. D. Cowen (Cowen 1966, 287, Anm. 3, 288-289) hingewiesen. Durch die erwähnte Feststellung mindern wir keinesfalls ihre mögliche Kultbedeutung in der Funktion als Opfergeschenk.

Kein der Schwerter der Gruppe Sauerbrunn-Boiu bildet einen Bestandteil von Depots mit mehreren Komponenten von Fertigprodukten, Halbfabrikaten oder Bruchstücken. Die Gegenstände werden als vollständig oder größtenteils als erhalten gefunden. Aus dem Gesichtspunkt des Standes der Erhaltung hat das kleine Fragment aus Kopčany unter den Schwertern der Gruppe Sauerbrunn-Boiu eine solitäre Position. Seine ganze Oberfläche bedeckende Patina schließt aus, dass zur Fragmentierung in der rezenten Zeit gekommen ist. Die Patina hat keinen Wassercharakter.

Griffzungenschwert aus Malé Leváre (Bez. Malacky)

Das Schwert war zwischen den Jahren 1941-1944 aus dem Bett des Flusses Morava (March) ausgebaggert.

Beschreibung: Griffzungenschwert, zungenartiger Ausläufer des Griffes mit geraden Rändern, mit drei symmetrisch platzierten Öffnungen für die Niete, in zwei von ihnen blieben Niete erhalten. Die Randleisten des zungenartigen Ausläufers verengen sich in Richtung Heftbogen. Auf den Schultern des Heftbogens sind zwei Paare Öffnungen für die Niete, drei davon blieben erhalten. Die Klinge mit einer Mittelrippe verengt sich gleichmäßig zur Spitze. Die Oberfläche bedeckt edle Patina grüner Farbe. Maße: Gesamtlänge 61,5 cm (davon die Klinge 53,8 cm),

maximale Breite der Klinge 3,35 cm, maximale Dicke der Klinge 0,75 cm, maximale Breite des Griffes 5,35 cm, Breite der Griffzunge 2,25-2,4 cm, Länge der Niete 1,2-1,8 cm, Gewicht 401 g. Deponierung: Záhorské múzeum Skalica (Abb. 5: a-b).

Die Waffe, charakterisiert durch die geraden Ränder des zungenartigen Ausläufers des Griffes, das Auffangplättchen einer Trapezform und sich zur Spitze gleichmäßig verengende Klinge, entspricht den Schwertern mit gerader Zunge vom Typ Ib nach Sprockhoff (Sprockhoff 1931, 8). P. Novák, der als erster das Schwert in einer internationalen Edition veröffentlichte, hat ihn in die Gruppe der Griffzungenschwerter der „Form Smolenice“, wobei er sich auf die Grundarbeit von J. D. Cowen (Novák 1975, 14; Cowen 1966, 295, Pl. 21) berief, eingereiht. B. Sicherl schlug für die Schwerter von Sprockhoffs Gruppen Ia und Ib eine neue originelle Klassifikation, die von der Zahl der Niete auf dem zungenartigen Ausläufer und auf den Heftbögen (Sprossen) des Griffes hinausgeht, vor. Das Schwert aus Malé Leváre benutzte er als Beispiel der Variante B4, zusammen mit den Schwertern aus Praha Hloubětín und Sedlec, des Grabhügels 39, den führenden Funden der Stufe C der mittleren Bronzezeit. Der Autor hat ihr mögliches Überleben bis ans Ende der mittleren und den Anfang der jüngeren Bronzezeit angedeutet (Sicherl 2004, 30). Die treueste Analogie zum Schwert aus Malé Leváre stammt aus dem Gebiet Ungarns (Mozsolics 1972, 188; 189/I/3). Die Ausarbeitung der Griffzunge, des Schirms, die Zahl der Öffnungen für die Niete (7) wie auch die Form der Mittelrippe ermöglichen über eine Existenz einer Herstellungswerkstatt in mittlerem Donaugebiet zu sprechen. Da wir zum Schwert aus Malé Leváre keine Begleitfunde haben, ist seine Datierung nur durch die typologische Methode möglich. Bei den Schwertern von Cowen – Sombor-Smolenice, Sprockhoffs Ib wie der Variante B4 von Sicherl, wird ungefähr die identische Zeit der Verwendung, zeitlich seit der mittleren Hügelgräberzeit bis Abschluss der Hügelgräberzeit begrenzt, vorausgesetzt. Eine unsichere Datierung in die mittlere und jüngere Stufe der mittleren Bronzezeit gilt in vollem Maß auch für die Waffe aus Malé Leváre, der nächste analoge Fund, was die Form und Raum betrifft (die Fundstellen sind 35 km von sich entfernt) stammt aus einem Grab aus Smolenice (Hampel 1896, tábla 243). Die mehr entwickelten Randleisten auf dem Schwert aus Malé Leváre (Novák 1975, Taf. 7:50) erlauben, im Vergleich mit dem Schwert aus Smolenice (Novák 1975, Taf. 8:54), es für mehr entwickelt zu bezeichnen. Ob es eine unterschiedliche Zeitstellung bedeutet ist fraglich.

Halbfabrikat eines atypischen Bronzeswertes aus Mariánka (Bez. Malacky)

In SNM-AM abgegebene mit Patina bedeckte Klinge gewann man angeblich im Steinbruch, der den Südabhang des Hügels Bazgovič im Kataster der Gemeinde Mariánka stört. Der Finder konnte sich nicht entscheiden, ob der Gegenstand aus Förderungsresten gewonnen oder mit Abfallmaterial hingeführt wurde. In beiden Fällen ist der Fundort sekundär, da er sich vor dem Beginn der Förderung im Steinbruch ca. 20 m unterhalb der Oberfläche des Terrains befand. Ob der Gegenstand in die Fördergrube aus höher gelegenen, durch den Steinbruch unbeschädigten Teilen des Hügels gefallen ist oder ob man ihn mit eingeführtem Abfall in sie schüttete, nehmen wir an, dass er aus naher Umgebung stammt.

Beschreibung: Klinge aus patiniertem Metall, die sich unregelmäßig ab der Griffplatte zur Spitze verengt. Die Form ist asymmetrisch, ohne Spuren nach Absetzung oder Schärfung der Schneide. Die Griffplatte ist gerundet, ohne Zeichen nach Öffnungen für die Niete. Ab der Spitze, fast bis zur Griffplatte, verläuft durch die Mitte des Gegenstandes eine beiderseitig herausragende Rippe. Der Gegenstand hat einen rhombischen Querschnitt mit herausragender Mittelrippe. Die Oberfläche bedeckt eine rohe Korrosion überwiegend grüner Farbe, stellenweise in braune und graue übergehend (Abb. 6: a-c). Maße: Gesamtlänge 39,4 cm, maximale Breite 6,3 cm, maximale Dicke 0,42 cm, Gewicht 195 g. Deponierung: SNM-AM. Vom Gegenstand wurde ein Muster für die Analyse mit einem Hand-Röntgen-Analysator entnommen. Es hat sich gezeigt, dass er aus 61% des Kupfers und 38 % Arsen sich zusammensetzt, in den Spurenmengen ist Eisen, Nickel und Vanadium vertreten (Abb. 7).

Anhand der Maße, der Form und des Querschnitts bezeichnen wir das Artefakt aus Mariánka als Klinge eines Kurzschwertes. In der sekundären Lage gefundenen Gegenstand können wir nur anhand der morphologischen Zeichen versuchen ihn zeitlich einzureihen. Zu den gehören die Maße (Länge fast 40 cm) und die Form, sich von der abgerundeten Griffplatte gleichmäßig verengend zur Spitze, wodurch sie an die Stichwaffen aus der älteren Bronzezeit erinnert. Diesen Eindruck verstärkt die Mittelrippe, die sich verengt und verschwindet um die Griffplatte. Anhand der Form und Maßen erinnert der Gegenstand aus Mariánka an einige lange Dolche oder Kurzschwerter mit abgerundeter Griffplatte, die in breitem Gebiet Mitteleuropas vorkommen. Ihre ersten Formen finden wir schon in den Gräbern der Schlussstufe der Košťany-Kultur (Vladár 1974, 30, Taf. 3:50). Was die Form betrifft, so gehören zu ihnen die Exemplare aus Vinjani na Sopi aus Bosnien (Harding 1995, 11, Taf. 1:1), aus Budapest, Teil Rákos und aus der Donau bei Pilismarót in Ungarn (Kemenczei 1988, 11, Taf. 2:15, 18), wie auch die langen Dolche aus Bracovce (Bez. Michalovce) in der Slowakei (Vladár 1974, 37, Taf. 4: 90). Soweit Waffen angeführt wurden, die durch Begleitfunde oder anhand der geritzten Verzierung datiert sind, so gehören sie in die ältere Bronzezeit, meistens in ihre Abschlussperiode. Keine von ihnen erreicht die Länge der Klinge aus Mariánka. Die Dolche und Kurzschwerter vom Anfang der mittleren Bronzezeit sind oft länger als die altbronzezeitlichen, jedoch bereichert sie eine mehr komplizierte Form mit Absetzung der verbreiterten Heftplatte, die zum Festhalten der Sprosse des Holzgriffes dient, die auf der Klinge aus Mariánka sich nicht befindet. Gewisse verwandte Elemente zu ihr finden wir auf einem 46 cm langen Schwert mit abgerundeter Griffplatte mit vier Niete aus dem Grab Nr. 21 aus dem oberösterreichischen Gmunden, gehörend in die Stufe B2 der mittleren Bronzezeit (Willvonseder 1937, 87, 325, Taf. 40:1). Wir denken, dass die Identifizierung der Klinge aus Mariánka mit irgendeinem schon definierten Typ der bronzenen Waffen in der Gegenwart nicht möglich ist. Ihre Zuordnung zu den Kurzschwertern vom Anfang der mittleren Bronzezeit halten wir für am wenigstens problematische

Lösung der Datierung. Die Verlegenheit beseitigt nicht auch die Zusammensetzung des Metalls, Kupfer mit einem außergewöhnlich großen Anteil von Arsen.

Auf der Klinge aus Mariánka finden wir keine Öffnungen für die Niete, weder eine Endbearbeitung der Schneide durch Nachschmieden oder Zuschleifen. Es ist also klar, dass es sich um kein funktionelles Produkt handelt. Wir können sie als unvollendetes Halbprodukt oder als symbolischer Gegenstand ohne praktische Funktion bezeichnen. Die Fundstelle befindet sich in unmittelbarer Umgebung des Burgwalls der jüngeren Stufe der Velatice-Kultur (HA1-HA2) (Paulík 1987, 84; 1992, 86). Auf der Lokalität fand man auch steinerne neolithische Werkzeuge und Torso einer spätromanischen verzierten Kupferschüssel. Das Halbprodukt des Kurzschwertes können wir mit keiner der identifizierten Perioden der Besiedlung verbinden.

Abschluss

In dem Beitrag analysierte Bronzeschwerter und ihre Fragmente wurden nicht mit Begleitmaterial, das eine präzise kulturelle Feststellung ermöglichen würde, gefunden. Sie zu archäologischen Kulturen zuzuordnen, können wir nur mit gewisser Reserve anhand der Datierung machen. Das Unikatexemplar einer Klinge aus Mariánka ist dabei problematisch mit irgendeiner Gruppe der urzeitlichen Waffen überhaupt zu identifizieren. Wenn ihre Zeiteinreihung an den Anfang der mittleren Bronzezeit richtig ist, wurde sie von den Trägern der Abschlussstufe der Maťarovce-, oder der Anfangsstufe der mitteldanubischen Hügelgräberkultur hergestellt. Waffen aus Kopčany, Malé Leváre und Devínska Nová Ves vertreten die Entwicklungsreihe Griffzungenschwerter seit ihrem ersten Erscheinen bis zum Höhepunkt der Entwicklung in der Periode der älteren Urnenfelder. Während wir die ersten zwei mit Sicherheit den Trägern der mitteldanubischen Hügelgräberkultur zuschreiben können, die dritte haben am ehesten die Träger der frühen oder älteren Stufe der Velatice-Kultur hergestellt, das Schwert aus Dojč datieren wir nur rahmenhaft in die mittlere oder jüngere Bronzezeit. Von der entgegengesetzten Seite des Flusses aus dem österreichischen Marchfeld stammen überraschend wenige Schwerter. Das einzige uns bekannte Fragment mit einer Griffzunge fand man zusammen mit zwei Speeren mit einer stufenartigen Profilierung des Blattes in Mannersdorf a. d. M. (Schauer 1971, 191, Taf. 90:592). Es ist interessant, dass aus der Region von Záhorie und auch aus dem niederen Marchfeld ist uns kein Vollgriffschwert bekannt. Wir bezweifeln jedoch nicht, dass in der Zukunft Waffen dieser Art in Záhorie vorkommen werden. Keiner der fünf Artefakte aus Záhorie wurde in einem Grab, Depot oder mit Bindungen an zeitgenössische Siedlung gefunden. Bei dem Schwert aus Mariánka kennen wir nicht die Fundumstände, das Fragment aus Dojč halten wir für einen Einzelfund. Die restlichen drei schließen sich durch die Art der Auffindung im Fluss (Devínska Nová Ves, Malé Leváre) oder der Fundstelle in einer Inundation (Kopčany) zu der Gruppe der bronzeneen Hieb- und Stichwaffen, für die das sumpfige Fundmilieu typisch ist.

Übersetzt von Ľuboš Novotný

Slovenské národné múzeum
Archeologické múzeum

Bratislava 2015
ISBN 978-80-8060-350-2

